

Om det fanns ett rum för helande.

MARIA KALLIO | (SÅSOM OCK VI FÖRLÅTA) DEM OSS SKYLDIGA ÄRO

SOLVEIG VON SCHOULTZ | NOVELLER
Vinnarbidragen 2017

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Vinnarbidragen
i Solveig von Schoultz-tävlingen

2017

Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner – volym 215
ISBN 978-952-7076-35-4
Layout: Rabbe Sandelin
Oy Nordprint Ab, Helsingfors 2017

Vinnarbidragen
i Solveig von Schoultz-tävlingen

2017

SFV:s litterära tävlingar

Syftet med SFV:s litterära tävlingar är att främja intresset för att skriva skönlitteratur. Det finns två tävlingar:

Arvid Mörne-tävlingen (för under 30-åringar) som instiftades 1986.

Solveig von Schoultz-tävlingen (för de som fyllt 30) som instiftades 2004.

Vartannat år gäller tävlingarna dikter, vartannat år noveller. Arvid Mörne-tävlingen utlyses i oktober, tävlingstiden går ut i mitten av januari, och prisutdelningen sker i maj. Solveig von Schoultz-tävlingen utlyses i januari, tävlingstiden går ut i mitten av april, och prisutdelningen sker i september.

Båda tävlingarna har samma prissummor: I pris 5 000 euro, II pris 3 000 euro och III pris 2 000 euro.

Solveig von Schoultz-tävlingen 2017

Sammanlagt 66 bidrag skickades in till SFV:s fjortonde Solveig von Schoultz-tävling, som år 2017 gällde noveller.

Första pris, 5 000 euro, tilldelades **Mats Backström**, Jakobstad, för novellen ”Bra och dåliga affärer”. En beläst novell som slänger till med begrepp som deus ex machina och drar vidare till bortgångna Star Wars-stjärnan Carrie Fischer. Litteraturen används i texten för att gestalta vardag och större samhällsstrukturer i ett tätt böljande språk.

Andra pris, 3 000 euro, gick till **Maria Kallio**, Korsholm, för novellen ”(Såsom ock vi förlåta) dem oss skyldiga äro”, en lyriskt laddad, fragmentarisk skildring av skam och möjligheten till förlåtelse. Genom otäcka undertoner och en andfädd meningsbyggnad återges efterverkningarna av ett övergrepp.

Tredje pris, 2 000 euro, gick till **Ulrika Hansson**, Helsingfors, för novellen ”Snart vänder det”, en språkligt exakt, realistisk berättelse som kombinerar den krassa vardagen med ett lyriskt vemod i en helhet som visar att det alltid finns en väg framåt, trots allt.

Hedersomnämning fick **Christa Nordlund-Hiltunen**, Åbo, för novellen ”Vingslag”, en kollektiv berättelse där generationsperspektiv kolliderar i en levande dialog, rikligt kryddad med klassmarkörer. Den karga skärgårdsmiljön får återklang i personernas ständiga förmåga att härda ut.

Hedersomnämning fick **Evelina Wilson**, Esbo, för novellen ”När bara minnena finns kvar”, som på ett gripande sätt skildrar livets otakt när minnet sviker och sorgen träder in. Det viktigaste av allt är kanske ändå kärleken och värmen i de små, dagliga handlingarna.

I juryn satt författaren **Mia Franck** (ordförande), författaren **Peter Sandström**, samt litteraturvetaren **Mia Österlund**.

I pris

Mats Backström

Jag har studerat bland annat mångsidig sensuell gruppdynamik och har som många andra misslyckats på olika områden. Jag bor nu i glesbygden och undrar om tvekan är det främsta av alla helveten. Gillar blommande häggar och när vilda fantasier vill bli till nån sorts text. Min favoritgrönsak är röd paprika. Hoppas, såsom nån dramatiker lär ha gjort, kunna misslyckas bättre och bättre i fortsättningen.

Bra och dåliga affärer

Det var genast efter det där ”grälet”, sade han i ett försök att gestalta det sällsamma i hela händelseförloppet, för det fanns något i allting efteråt som var både betydelsebärande och tankeväckande. Joel talade om sitt fynd, om deus ex machina i grekiska dramer, om pengarna som kunde förändra en del åtminstone. Minna pillade på den tomma ölburken: tänkte han mansplaina i två timmar nu igen, med långa sidospår via Moby Dick och Cormac McCarthy? Ja, hon var sur, men det var vanligt, även om den där skiten började bli så att det fick räcka. Hur kunde man vråla nåt så ondsint som att alla fattiga och odugliga borde användas som fyllnadsmaterial vid vägbyggen? Och att hota skjuta sin professor och dra upp hennes problem med svampinfektioner! Hårda ord om ens akilleshälar fastnade faktiskt i ett huvud som kanske inte var nåt läshuvud. Hon funderade på att sticka till Stockholm och göra nåt kreativt. Eller åtminstone göra nånting av sig själv. En kille hade fotat henne och talade om musikvideo som krävde en frimodig person.

Hunden låg platt på golvet, som en flundra på havets botten, och höjde ögonbrynen på det där roliga sättet, som om hon följde med i mänskovrakens tråkiga diskussioner om livets omöjligheter. Kanske förstod hon mera än man förstod? Aisha var en fin hund, ett utställningsobjekt rentav, och Minna sade att hon var en klippta av mjukaste kärlek och totalitär lojalitet. En elak golden retriever, som plötsligt flög på en bakifrån, vore i och för sig nåt så befängt att det rubbade hela verklighetens koordinater.

”De betar sig faktiskt bättre än de flesta människor”, sade Joel. ”Till och med de aggressiva har nån sorts moral eller ska vi säga logik i sitt beteende.”

”Inte den här. Hon nosar snällt på alla skumma typer.”

”Nej, de duger inte till vakthundar precis.”

”Vi borde gå till veterinären igen.”

Joel gav henne en ny öl. Och hällde upp vin i ett par riktigt tjustiga glas. Hur hade han råd med allt detta? Det var ovanligt städat där nu plötsligt – och alla tvålar, och exklusiva salvor, hela badrummet var annorlunda. Minna noterade att det fanns nån ny möbel och taklampa också. Nån kunde tro att det fanns en kvinna i huset. Hans utbrott, det senaste i raden, var förstås förståeligt ur ett visst perspektiv: desperationen på grund av skulderna och essäerna som inte skrev sig själva. I och för sig var hon inte så insatt i det han kallade studier. Nej, skrattade hon, ingenting blev sämre av lite – vad var det för nåt, en Bordeaux -06 från Frankrike?

Ja, för det var inte bara bullshit den här gången. Han harklade sig och drog på munnen. ”Och tyvärr finns det ingen riktig stadga i de socioekonomiskt missgynnade. Fett och skit är inget att bygga på.”

Hon kastade den tomma ölburken i hans huvud. ”Du vet varför det är så här. Jag är väl inte sämre än nån annan. Jag vet nog vad man borde göra för att reda upp allt.”

”Det är klart. Och du är bra på datorer.”

”Själv är du i samma båt.”

De sade nåt kort om unga vuxnas situation, nåt om KBT och nåt om nedskärningarna i samhället, och kom så in på desperation i största allmänhet. Joels desperation efter grälet.

Han hade alltså strövat omkring hela den där dagen, druckit sig redlös och blivit utslängd från de bedrövligaste hålorna, och var allmänt färdig att lägga sig på tågspåret och somna in. Ibland, sade han, kan en man vara benägen till vad som helst. Men så gick han in till loppisen där invid gravgården. Kanske bara för att se om den persiska bruden var på jobb. Det var nånting med olivfärgad hy och korpsvart hår. Klyschigt, det var det förstås, men gyllene snittet var väl också en sorts klyscha? Gud måste ha varit i fyllan, för hans främsta prestation var väl ändå kvinnorna i Iran?

”Jag har väl också funderat så där”, sade Minna och snurrade en hårttest kring fingret. ”Men du bara förlöjligar kvinnornas futtiga för-

sök. Nå, hur skulle man göra då, utan tillgång till ordentliga medel som en bössa? Bli till mos framför ett tåg så alla mår illa?”

”Man kan bara hoppas att få se ett fritt Iran en dag.”

”Okej, såna där mörka, som hon från Jakobstad som kan många språk och har nåt med Star Wars att göra. Vad är det med dom då?”

”Du har väl hört att Carrie Fisher dog här för ett tag sen.”

”Det kommer man väl själva att göra.”

Hursomhelst: Den där loppisen där Jaleh jobbade hade ganska gott om böcker. Det berodde väl på närheten till studentbyn, och på att trähuskvarteren där bortom gravgården beboddes av akademiker och konstnärer. Lorentz Bäckman, den skäggige filosofiläraren, bodde där med en trettio år yngre ryska. Ingen visste varför de hade gift sig, men kanske var det av politiska orsaker. Joel hade fått höra om tortyr på en efterfest för längesen, vilket ryskan fått att låta som nåt lekfullt såsom sadomasochism, och sen började hon gråta och slita sitt hår så där som spökena i otäcka japanska konstverk. Hon förkroppsligade hela den ryska historien med sina ögon och anekdoter på bruten engelska: björkarna, mörka alléer, nedbrutna män och stareternas vansinne och så vidare. Gud skapade ryskorna och blev sen knäckt av svärmod. Basisten i nåt känt band bodde där i grannskapet. Kanske var alltsammans en dröm.

”Och själv är man en stripig blondin, bröstet hänger fast man annars är så mager, som en havrekärv efter en storm.” Det var otroligt, alltid de där idéerna om blattar, hon undrade om det räckte med att färga håret och bli vansinnig. Eller dra nåt gammalt över sig. ”Carry on nu då så man får höra vad det var för frälsning.”

”Alltså man kan tänka sig att utbytesstuderande och kulturpersonligheter för sina böcker till den där loppisen. När de ska flytta, den är närmast förstår du väl, när de inte orkar ha så mycket böcker.”

”Sluta förolämpa mig. Jag hatar att behöva gråta varje dag, och borde du förresten inte oroas lite av vad som snackas?”

Mer att dricka. Lite rom och cola som omväxling. Och så presenten som han inte visste när den borde överräckas: en glasmassa, skimrande och matt på samma gång, gjord av halvt känd designer

som sedermera kom att jobba på ett vitvaruföretag. Den liknade en deformerad penis, ett Sverige upp och ner. Vad skulle en ung och deprimerad kvinna säga? Jävlades han?

Och för att komma till saken: där fanns en ovanlig utgåva av Don Quijote. Han läste, flera kapitel där på stället, och kom att tänka på sin misslyckade studietid. Drogerna som kommit med i bilden, som dragit somliga längre ner i träsket än honom själv, det var en lycka att inte dras med beroendeproblematik i egentlig mening. Den där misshandeln var en väckarklocka för honom. Den ortodoxa prästen var väl en räddande ängel. Tänk att ta oskulden av en första årets litteraturstuderande på toan och sen på samma ställe sitta och suppa med en präst. Paranoian var dock fortfarande ett ok. Minna hade tårar i ögonen. Hennes farfar hade varit missionär.

Väl hemma läste han vidare till förstörelsen av biblioteket där en hundraeurossedel var instoppad. Och i mitten var en tvåhundraeurossedel instoppad. Riktigt i slutet fanns tre femtiolappar.

Fyrahundrafemtio euro alltså? Ja, nästan tretusen mark.

Han mindes att det funnits en hel hög nya böcker i lådan, det vill säga böcker som måste ha kommit in nyligen, en bokmal följer med och vet vad som finns och inte borde finnas överhuvudtaget. Ja, han var som sagt in dit med jämna mellanrum. Jaleh och utbudet alltså. Det lönade sig att nöta på med samma besatthet på nytt och på nytt. Kanske kom de alla från samma ställe? Kanske kom de från ett dödsbo? Så han gick tillbaka. Och mycket riktigt: alla böckerna bar samma namn, skrivet med samma handstil. Vissa var signerade av såna som Birgitta Trotzig, Salman Rushdie och W.G. Sebald till och med. Och, vilket fick honom att tappa hakan, en Gravitationens Regnbåge med nåt som kunde vara Thomas Pynchons autograf! Det måste väl betyda att denna Greta hade ett verkligt kontaktnät?

Han gick runt runt i lägenheten, som blindboken i ett känt konstverk, hävde i sig en hel öl och öppnade en till. En shot av rommen därtill. Vilka associationer ensamhet och alkohol gav upphov till! Dock undrade han om det var så klokt, för man ville kanske inte belasta andra, de ovetande var väl lyckligast. Som när kvinnor fråga-

de om ens tankar efter samlag och man absolut borde ljuga. Minna menade att han redan sagt rätt mycket och att det där postcoitala var värt att lägga på minnet. Eller hur var det han kallade den där ödesdigra ömheten efteråt?

Men alltså Greta Salander stod det i boken. Och i de andra böckerna. Han gick igenom allt nytt där på loppisen.

Han plockade upp några av dem från golvet och visade. Han pekade på försättsbladet i den av Pynchon. Helt otroligt!

Minna fick den tunga boken i famnen och öppnade den som ett skrin. "Det där är kanske nåt klott bara. Det här är förresten helt obegriplig prosa. Var har du basen som brukade hänga där förresten?"

"Du fattar inte."

"Var det inte nån original whatever i gott skick? Du sålde den sen ändå? Eller har du haft påhälsning?"

"Den här boken kan ha ett högt pris i vissa kretsar."

"Man brukade ju rita i böckerna som barn."

Ja, och han köpte allt, säkert tjugo kilo böcker, det kändes pinsamt att komma flera gånger eftersom allt inte rymdes i väskan. Och det verkade säkert aningen misstänkt. Jalehs ögon var som tigerns. Hennes höfter var som de skönaste klippor. Hennes kropp var som slipat urberg med kurvor sluttande mot ett döende bräckvattenhav som skrek och skrek och dränkte dålig torsk som inte kunde föröka sig. Ryskans ögon var som ormens. Eller som kattens.

Östersjöar, den av Tomas Tranströmer fanns där.

"Du börjar bli ganska groggig nu igen. Men varför gick du helt enkelt inte igenom dem där på stället och plockade bort pengarna?"

Joel tappade sin öl, och så hunden som rusade fram och började lapa. "Satan, hördu hunden, hur skulle man ha kommit att tänka, kanske man vill ha de förbannade böckerna? Mario Vargas Llosa suger i sig vätskan här."

"Nå, du gick på vinst ändå, så hur mycket är det nu då? Jag undrar om inte jag har nån Salander i min släkt?"

"Jag vet inte om man ska säga."

"Visa."

Han tog fram det bruna kuvertet från det så kallade lönnfacket i den gamla byrån. "Det blev inte mer än tusen trehundraåttio ändå. Här är lite gräs om du vill rulla."

Minna räknade pengarna. "Eller så har du stoppat undan resten och visar bara det här för mig. Du sade att det verkligen kunde lösa saker och ting."

"Det här är väl inte fy skam heller."

"Det förstås."

"Jag fick nån sorts panik också. Herregud att plötsligt hålla i så mycket pengar. Och hur ska man nu egentligen resonera i såna här frågor?"

"Du har jobbat en gång i tiden. Så enormt borde det inte vara. Är du förresten inte skyldig mig en hundring?"

"Jo det var ganska lukrativt med nattskiften på det där stället."

"Du ställde till det där också."

"Men alltså den här Greta", sade han, för det här hade fått honom att tänka på sin egen mormor, var det inte solklart hur pengarna måste ha hamnat där mellan boksidorna?

Mot slutet av sitt liv blev hon dement och allt det elementära blev så svårt. Så han brukade hjälpa till, det var under "sabbatsåret" efter den psykiatriska episoden, med allt från städning till att byta glödlampor och gå ärenden. Han hade ont om pengar, den ständigt underliggande orsaken till allt, och så var det väl trevligt att catcha up medan hon ännu var i livet. Vad beklämmande sjukdomen var. I början gick det bra med samtal om flyttfåglar och idrott. Hon lade fram sju sorters kakor och frågade alltid hur det gick med löpningen. Jo, det gick bra, så bra att drömmen om ett maraton snart kunde förverkligas. Femton kilometer varannan dag utan desto mera muskelvärk och med allt bättre tider. Mormor sade att hon själv hade tänkt börja med sådant genast vägarna blev bara. Åttiosjuåriga kvinnan! Det var otäckt att inte veta om det var humor eller virrighet. Sen allt tjat om ohyra, och om att pengar försvann. Nån enstaka silverfisk fanns väl i badrummet. Hemvårdaren hittade en sedel instoppad i en pillerburk. Det där sättet att gripa tag om hans arm och skrika om

döden och kostnader och betalningsanmärkningar som hotade. Och han som blev allt mer frustrerad över att behöva diskutera arrangementet ännu en gång: Sluta, röt han, det fixar sig, fundera inte på saken mera, satan om det inte blir slut på den här förbannade skivan! Allt det där tjatet om skulder måste upphöra – i synnerhet när det var andra på plats såsom grannfrun eller nån från hemvården! Hennes barn, Joels morsa exempelvis, skötte ändå allting i kulisserna. Han skrek och gestikulerade på det där militära sättet där i hallen med dörren på vid gavel.

”Du behöver inte demonstrera”, sade Minna som försökte rulla en joint, ”det är old news hur det låter, du skrämmer skiten ur en.”

”Jag skämdes nåt fruktansvärt.”

För då stod hemvårdaren plötsligt där i trapphuset och kikade in. En sån där hurtig frikyrkokvinna som hör och ser allt. Hans svällande blodådror och så vidare.

Minna räckte honom den rykande jointen. ”Själv har man svårt med det elementära. Sätt nu på nån bra musik. Den där playlisten med lugnande musik.”

Det blev den som började med Visions of Johanna.

Han kände sig alltså tvungen att reda ut det här med Greta och pengarna. Efter en stund vid datorn var han henne på spåren – det framkom att hon bland annat ställt ut nåt vid stadsbiblioteket och ställt upp i kommunalvalet för längesen – och lyckades hitta nån som kunde vara hennes släkting. Hans egen mormor hade förövrigt varit en duktig akvarellmålare. Åh, vilken kvalitetstid det var, de regniga dagarna när de målade fåglar tillsammans. Koltrastarna och spovarna blev bäst.

Vid biblioteket gick han igenom tidningarna och hittade en dödsannons. Han ringde några yra samtal till nummerupplysningen och fick vissa namn bekräftade. Till sist hade han en adress och cyklade iväg med en av böckerna i väskan.

Men Gretas släktingar var inte riktigt såna som skulle ha haft en boklig person till mor. Nån sorts lägre medelklass var de väl, med ett sånt där tråkigt tegelhus och fula utemöbler som verkade ha stått

på gräsmattan hela vintern. Ingenting var fallfärdigt men ändå lite vanvårdat. Ett sånt där hem där den grå massan reproducerades. Såna som inte är rasister men som tycker att det kan räcka med massinvandringen. Ja, de kallades allt möjligt, verklighetens folk sade de svenska kristdemokraterna i nån valrörelse. En svart katt satt på fönsterbrädet och liknande Jaleh.

Efter att ha stått vid postlådan och tvekat tog han mod till sig. Vad kunde gå fel, var det inte det enda rätta? Inte kunde man väl bli mördad?

Dörren öppnades. Det var ingen gevärspipa som stack ut, bara ett grått kvinnohuvud som måste ha kryllat av frågetecken. Hon undrade om det hade nåt med lotter att göra. Hade det med Jehova att göra så var det onödigt. Så det var bara att harkla sig och försöka förklara – det var förstås underligt att en ung man kom och frågade om en gammal dam. Men alltså: Hade de en släkting vid namn Greta Salander, en som sysslat med målning och blivit dement? Hade hon många böcker? Kvinnan bara gapade, för att komma och fråga så där bara, och Greta hade förresten gått bort helt nyligen. Hur kunde han veta det? Var han en av barnbarnens kompisar? Han visade en av böckerna och fortsatte fråga om Gretas tillstånd före bortgången. Det var då ganska rakt på. Men hon tittade intresserat på försättsbladets namnteckning och sade nåt om en bokmessa. Det hördes fotsteg inifrån. En man, hennes man, närmare två meter med svart hår i gles sidbena, fick höra att det var nån ung typ som frågade om demens och böckerna. Mannen fnös och undrade vad det var det för sätt att komma och fråga om folks hälsotillstånd. Joel sade att alla böckerna på loppis väckte en massa tankar. Mannen fattade ingenting. Kvinnan förklarade, det gällde helt enkelt böckerna i bokhyllan, de där som hamnade i en hög med kapporna och hattarna och allt annat som ingen ville ha. Nåt fanns där som sparades, nån prickig femtiotalsklänning som Vera, ett av barnbarnen som studerade psykologi, sade att var tidlös och helt rätt i nåt framtida sammanhang. Det väckte förstås tankar om vem denna Vera kunde vara, om det kunde vara nån han råkat ut för. Och det stämde, medgav

de, att Greta varit desorienterad och gömt pengar och varit allmänt paranoid. Det hörde till sjukdomen.

Joel gestikulerade, guppande som i en simbassäng, och skrattade åt det där om sjukdomarna som förde en in i det mörkaste mörker. Och åt härskaren där på tröskeln som plötsligt talade i vänligare ton. Minna skrattade åt allting och åt falsetten och åt ögonen som inte såg.

Han samlade sig. ”Hör på här. Lisbeth har haft det svårt här som du förstår”, sade den där gubben. ”Det var svägerskorna och systrar-
na som redde upp efter den gamla skatan.”

Lisbeth snyftade och bet ihop och log.

”Man orkar inte alla gånger. Möblerna sålde vi till en samlare som var beredd att betala ganska mycket.”

”Det var visst nåt som var lite eftertraktat och äkta”, sade han. ”Nå, men då fick du böcker till ett bra pris, det måste finnas tusen böcker med namn på ett loppis.”

”Ja, du behöver inte oro dig för det, bra om där fanns nåt intressant, intäkterna går dessutom till ett gott ändamål.”

”De har ju brottslingar och utlänningar på jobb där.”

”Jag ska inte störa mer.”

Hunden gick runt runt som en hopkrupen backhoppare och viftade så ivrigt med svansen att hon måste sitta ner för att få stopp på sig. Som en wobblers, sade Joel, som en sån där stor fanerskiva man försöker bära. Vad gnydde hon om? Det var på många sätt lättare att förstå hundar, och var inte det ganska besynnerligt egentligen? Mänskans känsloliv var korrupt. En gång hade han köpt röda rosor till en brud. Nå, det påminde henne om en skitstövel, en kille som alltid kom med en bukett efter att ha varit våldsam. Så hon fick ett utbrott, vilket ledde till dåligt samvete efter en jävla scen, för hur kunde han veta att en så vedertagen gest – ge blommor åt en kvinna – skulle slå så fel och leda till skrik och gråt om att alltid hamna i samma träsk. Sen babblade hon hela natten om att man borde ha överseende med folk och inse att de kanske bara menade väl. De kunde helt enkelt inte tänka flera drag framåt som i schack. Minna sade att det bara var

tomt prat för att återigen undvika smärtpunkten som det talades om i en självhjälpsbok. Vissa glömde inte fastän månader blev till år. Det fick honom att skrika att allt var fel fel fel!

”Förlåt, men att du alltid är så klar i tankarna”, sade han och hade tungt att andas. ”Jag måste lugna mig. Jag blir bara vimsig och vet ingenting. Jag vill inte höra om de där typerna du hänger med.”

”Du har väl druckit för mycket”, sade hon och drog honom till sig. ”Kom hit nu, vi lägger oss en stund, du kommer snart att explodera.”

”Tänk att hundarna har överseende när man kramar och pussar dem.”

”På ett sätt som är mot deras preferenser. Jag vet.”

”Jag vill inte höra om det där att få problem.”

”Men du vill ligga här på min mage.”

”Tösen min.”

Det var bara hennes pappa som fick säga så, förklarade hon i en lång utläggning om anknytning och incestuösa antydningar i franska filmer, för det var väl sånt man skulle tala om i ett intellektuellt hushåll? Hon var för slapp för att bli arg på att han tog pappas ord i sin mun. Visserligen kände hon en viss samhörighet med Isabelle Huppert som alltid kom på tal. Ja, det var väl inte så långsökt, gäspade Joel och sludrade nånting om en musikvideo. Och om att hon döpt sin hund så kontroversiellt. Han fick höra att hunden inte alls hette så och somnade mitt i frågan om hur man kunde missuppfatta nåt så kapitalt.

Han vaknade och berättade om sin dröm. Det var den om att sitta vid sin döda dotters kista och känna lukten av rök. Och att sen plötsligt se henne naken. Mer än så mindes han inte, fast den kändes så bekant, som nånting ur en bok men i annan version än tidigare.

Minna låg bredvid och rökte. Hon hade hittat choklad och djupfrysta grönsaker. Från datorn hördes vrål som fick henne att tänka på att tortyren som det var tal om.

”Norsk black metal, Det som en gång var, sån här musik görs inte mera”, sade Joel och mumlade om nån tanke som höll på att klarna.

”Lika bra är väl det.”

De låg med varann. På morgonen var Minna borta. Pengarna var också borta. Det enda som fanns kvar efter henne var hundskiten och pissset på mattan. Och skulpturen som stod kvar på köksbordet.

Efter en del ringande och textande fick han tre dygn senare veta att hon nyss tagits in på sjukhus.

Dropp och slangar överallt. Han sade att hennes arm var så tunn. Sköterskorna hade klagat över hennes dåliga ådror. De hade satt ihop ett och två: skärsåren i hennes underarmar och anteckningarna om missbruk och borderline och självmordsförsök. De talade om åtgärder, om att lösa saker och ting i grunden, och om att det faktiskt fanns psykoterapeuter som inte bara satt tysta med skelande ögon. De hade skrattat åt hennes planer.

”Det blev alltså inget Stockholm”, sade Joel, och nämnde kort killarna som dödshotat honom den senaste tiden. De tyckte väl inte om konkurrens. Det var en bisak.

”Jag ska förklara”, sade hon.

”Behövs inte.”

II pris

Maria Kallio

Jag är filosofie magister i litteraturvetenskap och deltog i utbildningen Litterärt skapande vid Åbo Akademi 2011–2012. År 2015–2016 deltog jag i projektet NY Musikteater och i projekt REKO för skrivande av ny finlandssvensk dramatik.

(Såsom ock vi förlåta) dem oss skyldiga äro

Han dog.

Jag sitter i trappan och känner avgasluften från parkeringskällaren, stötvis. Jag andas stötvis genom munnen. Man kunde nästan tro att jag sprang, på gränsen till. Mina arbetskläder är mörkgrå och mörkt marinblå, jag svettas nyckelknippan, tynger i fickan.

Jag är 22 år gammal. Om tio minuter öppnar butiken och jag är långt ifrån klar. Mycket måste ännu göras, det mesta av dammet ligger kvar.

Det går inte att sona ett oförlåtligt brott, oavsett hur idogt man försöker. Men jag tänker att han kommer till den glänsande porten och att han bär sin ånger som en tung medalj som en lagerkrans som en guldkavaj och att det är nyckeln och att han släpps in i saligheten. Att han får vara nära den gud vars barn vi båda är. Att han är ren nu. Han har avtjänat sitt straff på jorden.

Nu är han ren. Den. Mannen utan form. Jag minns inte ens hur han ser ut. Såg. Jag minns inte ens hur han såg ut. Mannen utan form, utan ålder. Något grodliknande och en tjock tunga. Ibland är han bara det, en tunga. En lukt av halspastill, en chokladbit som klibbar mot gommen. Vi var så små! Vi var många och vi lade oss på hans kökssoffa och han klädde av oss våra små underbyxor och våra små kalsonger, och det han sedan gjorde fick vi aldrig säga, aldrig tala om. Nu är han död.

Ändå dansar hans läppar vidare över läpparna i mitt underliv, medan jag sluter munnen hårt om orden.

Så går år.

Min dotter fyller tre och jag vet inte vem jag hade varit, om inte.

”Den som är oförmögen att förlåta är oförmögen att älska.” Martin Luther King.

”De svaga kan aldrig förlåta. Förlåtelse är de starkas attribut.” Mahatma Gandhi.

”Den enda vägen ut ur lidandets labyrint är genom förlåtelse.” John Green.

”Att inte förlåta är som att dricka gift varenda dag och hoppas att den andra personen ska dö.” Oprah Winfrey.

Bara jag slapp släpa runt på den här eviga skammen.

Det är sällan jag känner igen min bild i spegeln. Jag tänker att det är så här det känns att bli, med tiden, Nacken böjs.

Jag rör mig hela tiden i periferin, runt den heta gröten, (kan inte vill inte röra; hålla) barnet jag hade kunnat. Hålla barnet jag kan, jag måste kunna: Tänka på att bära de sorglösa åren närmast hjärtat, tiden då jag faktiskt glömde att han fanns. Tiden då minnet bara fanns i kroppen, gömt.

Han sitter gömd. I mitt liv där det är som mörkast och fukten droppar längs väggarna i möglet som äter sig utåt. I rummet som inte kan saneras utan att jag går under på kuppen, där sitter han. Koo acka-ka, koo acka-ka, koo acka kacka-ka.

Jag tänker mig att jag hade kunnat vara något helt annat än det här. Men det går inte att sona ett oförlåtligt brott. Man kan böja sig mot

jorden och piska sig blodig i ånger i en evighet utan att det gör någon skillnad. Skulden blir bara tyngre. Ens fossiliserade skelett som pressar sig uppåt. Minnet är en opålitlig slambotten. Mina egna ben bar mig, över tröskeln!

Jag vet inte exakt och kommer aldrig att få veta exakt vad det var han tog. Detta sjunker in, men sakta. Jag minns delvis.

Berättelsen är full av hål, liksom jag. Bara skammen har kontinuitet och ingen mängd förlåtelse kan göra mig till människa igen. Jag andas stötvis, genom munnen men lukten av avgas tränger igenom från den folktomma parkeringskällaren. Mitt liv äger rum innanför dessa krympande cirklar. Hemmet, jobbet och källaren.

Mitt hat gentemot honom är lamt och saknar engagemang. Men att jag lät det ske? Mer än 30 år senare brinner jag inne.

ooo

Hon glömmer bort sig ibland. Ibland när hon läser feministisk litteratur, eller återupptäcker lyriken tänds det omkring henne som ett förlåtelsens glitter. Det är glömskan som är så förvillande lik. Jag är bara en spegling, men i gengäld finns jag var som helst.

Om det fanns ett rum med plats för helande, där de döda kunde ställas till svars.

Hon sa:

Att om det finns någon rättvisa alls så önskar jag att han ska brinna i sin lust för evigt, alltid. Att den ska finnas i honom som en klåda han aldrig når att han ska grillas i sin lust att den aldrig ska släckas att han ska finnas i den hela tiden, svedd i sina perversa satans lågor, den helvetes jävla gubbfan, att han aldrig ska få vila. Aldrig ska släckas. Hon sa: Därför är porten stängd för mig. Därför är porten stängd.

Men låt mig börja med att sätta scenen! Duka bordet.

Det är här vi ska vara nu. Hon och jag. Helt nära varandra. Det kanske är det dumaste hon kommer att göra. Det är inte mitt ansvar.

Ansvar, förresten. Vilket begrepp!

Man kan inte sona ett oförlåtligt brott. Man kan låta lidandet bo inuti och låta sig böjas mot marken, men om man inte? Det gör precis det samma!

Vi kan börja med att låta en gräsmatta växa upp, som ur ett tomrum. Vi kan slå upp ett litet radhusområde på gräsmattan. Tre hus med tre bostäder vardera. Rödmålade med vita knutar, svart plåttak. Vi kan göra en dörr i det ena huset, vi kan bygga en gavellägenhet. Och ordna kvarteret fullt av ansiktslösa fönster. Vi kan ordna ett barnkalas på gräsmattan utanför. Tårta och syndiga mängder smågodis. Glada och tillitsfulla barn. Här finns så många glada och tillitsfulla barn, och så många aningslösa vuxna, blinksmiley.

Ska vi fortsätta duka? Barn som kalas på tårta och smågodis och ingen som märker om ett av dem plötsligt försvinner in en liten stund och leker på ett lite *annat* sätt en liten stund, alldeles hemligt, vi går inte in på detaljer här.

Vi *kan* inte gå in på detaljer här för hon värjer sig, den vuxna, med hamrande hjärta och blodsmak i munnen drunknar i skammen. Jag skrockar och stryker henne över ryggen, som om hon var en katt, eller ett barn. ”När du var liten låg du alldeles stilla” berättar jag och då avbryter hon allt i många, många dagar.

Jag är bara en spegling, en skugga. Ett utsmetat rastlöst mellan mellanväggarna hemma hos. Men i berättelserna om det förflutna regerar jag, och för henne är porten stängd.

(Springer flickan glad i hågen, med sitt vitblonda, tunna barnhår och sina stora blå barnögon och smala ben och armar och mjuka, runda mage kommer hon på kalas. Det gör oss alla så glada, så glada, åh! Så glada vi blir! Och när hon kliver uppför min kantstötta trappa

och över min slitna tröskel och lägger sig ner är det åh så roligt och hon är som vårens knoppar. Ny och ren och osmakad, ännu en liten stund.

Och när hon kliver ut igen, över min slitna tröskel och min kantstötta trappa springer hon ut på gräset med sött i munnen och vem har lust att lasta någon alls, en sån här underbar sommardag?)

Jag är en kyrklig man. Jag vet allt som behöver vetas om helvetet och barn som skvallrar. Jag bär min oskuld som en sköld och vägrar låta mig tryckas till marken. Skulden är en listig följeslagare om man släpper till. Man kan inte sona ett oförlåtligt brott. Man kan bara låta ångern äta sig in i själen och trycka kroppen mot marken. Även om man levde i tusen år, alldeles förlamad av sin ångest, skulle det inte spela någon roll.

Den som inte förlåter kan inte förlåtas, och jag förlät dem alla. Jag förlät dem deras små delikata oemotståndliga kroppar. Jag förlät dem frestelsen och fallet.

Ångesten, ångern kunde trycka en människa till marken varje dag i tusen år utan att brottet var sonat. Om man alltså lät bli dem? Det gör ingen skillnad!

ooo

Det känns som att jag smälter. Som att moderskapet skulle, varje dag avkräva ytterligare ett hudlager mindre. Att jag gör mig av med alla vassa kanter, alla tydliga konturer. Jag är reducerad till funktion, tills jag knappt alls fungerar.

Det förflutna är en scen som aldrig slutar hända. Samma upp-trampade stigar ligger för evigt kvar. Det hela är så obönhörligt grymt och meningslöst. Jag är tvungen att gång på gång kliva över tröskeln. (Jag klev, gång på gång över tröskeln.) Tiden går inte; livet är en tablå. Här kommer änglakören och sedan täcks den

av damm. Desperationen är ett rutsystem. Jag klipper längs linjerna och mitt livsrum krymper. Källarlukten triggas mig, jag kramar listan i handen

ris

bananer

jordgubbssylt

köttfärs

toalettpapper, oläsligt varför måste tillvaron vara så oläslig, allt rasar. Jag rasar, men kliver ur bilen.

”Äkta förlåtelse är att inse att det inte finns något att förlåta.” Eckhart Tolle.

(Är en stolle. Fattar han inte hur det skulle förminska mig? Kanske det är det han vill. Underminera min upplevelse av ego, av att vara någon. Kunna säga: Detta hände mig.)

Jag vill inte tala med honom längre jag vill inte tala om. Kvar i smutsen sitter jag i trappan innan barnen och andas stötvis för att han dog. Jag går förbi utan att låtsas se mig. Uppe med de andra kunderna bland drivor av frukt i lysrörsljuset är jag formlös, helt generisk. Det finns inget hat som har skapat mig, ingen lukt av kön och skam som dröjer sig kvar där jag varit. Det var kanske aldrig så farligt,

hos psykologen pratar vi oftast om helt andra saker:

ÖKENSTENSKVÄTTA.

Jag drömde att du var någon typ av fågel, typ en svan eller någon annan stor. Och att du skrev i sanden, det var sand där i min dröm, vilket ju är jävligt konstigt med tanke på att svanen är en vattenfågel, tycker du inte? Finns det ökenfåglar alls? I alla fall så skrev du i sanden och det blev något slags dans. Obegriplig och jag förstod ingenting. Annat än att det var jävligt vackert och att jag skrattade. Sedan märkte vi båda att jag var en groda och då åt du upp mig. Jag var helt chanslös. Det var den drömmen. Vad tror du att den betyder?

HEXABROMCYKLODODEKAN.

Jag drömde en så konstig sak, eller det kändes så konstigt och vardagligt på samma gång. Jag var ett bord, inne i en lägenhet som brann. Och jag tänkte ingenting och kände egentligen ingenting utan jag bara stod och hörde elden komma närmare. Och närmare. Du? Du var inte alls där. Och närmare, sedan brann jag men var plötsligt ändå kall och då förstod jag. Att jag var ett metallbord och inte av trä och att jag skulle gå oskadd, eller -ja: stå, då. Att jag skulle stå kvar efter att släckningsarbetet var avslutat och nu var jag liksom inuti elden och färgen, målarfärgen bubblade och rann som tårar, längs mina ben.

PINUS SYLVESTRI.

Och så drömde jag att jag var ett träd och att det var en så lång tid. Att jag stod hur länge som helst med värkande armar och att han. Var marken och att han var mannen och han var yxan. Jag tryckte mitt ansikte mot barken för att han skulle se mig och känna igen mig och sluta. Och han var tystnaden och stövlarna och fötterna i stövlarna.

Sedan börjar psykologen ifrågasätta hur och varför jag beskriver det som myggbett? Att bli slickad är ju skönt! Jag kanske gör efterkonstruktioner; som myggbett känns det ju rakt inte!? Så jag är golvad i flera dagar. Vill inte kännas vid min kropp, så djupt är äcklet tills jag minns: De där starka halstabletterna han lät. Knastrade.

Allt jag längtar efter är något slags upprättelse, att någon skulle ta bort den här skammen som jag inte lyckas skaka av mig själv. Men han är död sedan länge och ren. Inte lastbar.

Om det fanns ett rum för helande. Om det fanns ett rum där man kunde ställa de döda till svars. Men jag trycker kortet mot betalningsterminalen, försiktigt, som om det skulle göra skulden mindre.

ooo

Han säger:

Att det inte finns någon rättvisa. Du kommer att leva med din skuld för evigt. Aldrig slippa den, ruttna i den. Du ska ruttna, din lilla jävla fitta och aldrig slippa lukten. Du är utestängd från saligheten, innesluten i tystnaden, i ditt hat, din oförmåga.

ooo

Om Gud är god, låt det vara så att Han är. Jag kommer hem och slukas av vardagens alla detaljer, jag andas genom munnen, stötvis. Man kunde nästan tro att jag sprang, på gränsen till. Om det fanns ett rum!

Jag gör alla de rätta rörelserna och ser alldeles normal ut, trots mitt rasande. Jag lagar maten, jag dukar fram och äter, lyssnar på det jätteviktiga som barnen vill prata om (De är små bara en gång i livet: Så NJUT av tiden!) dukar av och diskar. Det är ännu en årsdag, ännu ett år har gått sedan han dog och jag är lika lite fri jag kommer lika lite vidare.

Tag ifrån mig denna bittra kalk!

Allt är att begära för mycket, hans makt växer i tystnaden som stänger mig inne. Jag vägrar att förlåta! Vägrar att ödmjukt böja mig vika undan, tänka:

Vem vet vilka trauman HAN hade i SIN barndom. Egentligen kanske det har varit SYND om *honom* all den här tiden. Han kanske inte visste hur illa han gjorde. Förlåt honom Fader, ty. Han kanske inte visste hur man låter bli?

Jag mäktar inte med den storhet detta kräver. Jag tycker inte att jag måste,

jag vill inte tycka att jag måste. Jag vet inte hur jag ska beskriva. Jag är så trött. Om jag inte kan förlåta kan jag vända världens pekfinger mot honom? Flytta skulden dit den hör hemma: Göra skammen till hans. Ställa den döde till svars.

Jag kan berätta,
dra ut honom i ljuset och låta honom torka i solen. Mala ner honom till ett fint mjöl. Redan den grekiske filosofen Demokritos visste, att djupast inne var den allra minsta partikel full; av ingenting.

III pris

Ulrika Hansson

Jag bor i Helsingfors med min familj, och är född i Terjärv i Österbotten. Jag är litteraturvetare och jobbar som redaktör och informatör på bokförlaget Fontana Media och Kyrkpressen. Jag har jobbat med språkgranskning, förlagsuppgifter och journalistik, men att skriva skönlitterär är helt nytt för mig.

Snart vänder det

Hon vilar armarna mot den urblekta vaxduken. Den är för klibbig och för gammal. Hon skrapar upp det sista av brunsåsen på tallriken. Det är tyst. ”Hä er så tyst så i ringär mi i örona”, sa hennes farmor när hon flyttat tillbaka från New York. Tillbaka heim. Hon reser sig och dricker upp sitt vatten på väg mot diskhon. Kalhygget utanför fönstret är lika avvisande som alltid. Men hon har inget emot utsikten.

Det är kvällsskiftesvecka. Hon packar tygpåsen med de vanliga smörgåsarna och bananyoghurten. Hon startar bilen och kör i väg längs grusvägen. Förbi skogen som borde gallras, förbi sjön som ligger livlös och grå, med ett lock av vattensjuk is. Förbi gårdsgrupperna med nybyggda överstora villor och de mindre husen i sjuttioalstegel. De ser lite förlägna ut där de står bredvid skrytbyggena. Hon ser exakt tre personer i centrum. En står framåtböjd vid luckan på grillkiosken. En annan cyklar långsamt på den slaskiga trottoaren. Den tredje lufsar ut från matbutiken med en påse i handen. På huvudet har han en röd mössa som ser ut som det man drar på sig om man har bråttom till fähuset.

Hon känner obehag när hon kör förbi affären, som en nervös kullerbytta i magen. Samma känsla som innan hon skulle in på scenen under skoljulfesterna, övertygad om att hon skulle spy på de blankpolerade tiljorna. Han är antagligen där inne nu, plockar varor och går igenom listor med upptagen och viktig min.

Lukten av råvaran, av varma plastpellets, slår emot henne direkt när hon öppnar den tunga dörren och går fram till stämpelklockan. Maskindunket, truckarna, lastpallarna, betonggolvet. Allt är så

bekant, allt är hennes. Hon har försonats med att det ger henne stor trygghet och krypande ångest.

”Anni, du får ta sexan i dag”, säger skiftesmästaren, när hon redan är på väg mot sin maskin.

Han är utifrån. Pratar högsvenska och tycks tro att han är lite förmer. Hon hatar sexan. Små fladdriga fryspåsar som måste packas noggrant. Annat är det med hennes vanliga minigrippåsar. De ställer sällan till besvär. Bara att hiva ner dem i lådan, tejpa igen och slänga över dem på lastpallen. Hon säger inget, går bara till sexan med förargade steg. Hon justerar stolen i rätt höjd, vecklar ut en kartonglåda, kollar att etiketter och pennor ligger där de ska, slår på radion. Hon trycker på startknappen och svetsmaskinen börjar dunka i maklig takt. Den röda indikatorn räknar uppåt, piper vid hundra. Hon drar snabbt ut påsknippet, jämkar in det i ytterligare en påse och slänger ner den i lådan. Du ska inte tro det blir sommar, sjunger en ljus flickröst på radion.

Hennes fjärde låda är snart full. Hon ser fram emot att sträcka på benen, tejpa igen lådan, placera den så precist som möjligt på lastpallen och slutligen ta en ny och tom låda. Omväxling förnöjer, tänker hon. Klockan ljuder till en första kaffepaus. Det tystnar i svetshallen. Det känns lika överkligt varje gång, att bli av med det malande oljudet och att höra steg av inneskor mot betonggolvet. Som att slippa envis tandvärk. Han, Jonas med de snälla ögonen, går bakom henne och hon sträcker på sig lite extra. Varje gång hon har tänkt att hon ska drista sig till att säga något till honom har hon blivit alldeles tom på idéer, och dessutom andfådd.

De har alla sina givna platser i matsalen sedan många år. Hon sitter närmast gången, vid krukväxterna i lecakulor. En stackars inhoppare, ny för dagen, är just på väg att sätta sig på Nils-Görans stol.

”Tär sitär jag”, säger han en aning för bryskt, där han står vid mikron och väntar på sin köttpirog.

Inhopparen rodnar, ser sig förläget om efter en annan plats. Det

tuggas och mumlas, hålls i kaffe och småskrattas. En praktikant på kontorssidan lägger i gång dokumentförstöraren. Den skär sönder tystnaden och tuggar fräsande i sig papper i korridoren intill. Blickarna i matsalen blir mörka och irriterade.

”Kan du vänt mä hädee så lång vi har paus”, skränar Dorrit.

Lite efter tio på kvällen går hon mot sin gråa Toyota Corolla. Luften är klar och kall och det är halt. Rester av skarsnö krossas under hennes skor. Hon andas djupt. I korsningen, efter skogen och åkrarna och den långa uppforsbacken, tänker hon igen en gång att hon kunde ta av mot vänster, mot riksvägen. Himlen ser ljusare ut mot det hållet. Hon kunde fortsätta köra hela natten, stanna på någon bortglömd mack, dricka en svart kaffe och röka en cigarett och sedan fortsätta. Hon är ju bara en bit på trettio, inte alls för sent än. Men så är det ju den arma katten som ska ha mat. Den är grå, lite falsk och bara till besvär. För ett par veckor sedan trodde hon att hon äntligen blivit av med den. Den hade varit borta över en vecka. Men så kom den tillbaka, friskare och glansigare i pälsen än någonsin. Hon kan inte göra sig av med den heller, för mammas skull. Hon hade vårdat den som ett spädbarn, ända tills hon blev för sjuk för att ta sig ur sängen.

Hon svänger in vid affären, handelslaagi, som börjat hålla öppet till elva. Hon kan hans skift, har blivit bra på att pricka in de gånger hon vet att han inte är där. En jävla plåga och en odåga. Det är inget som kommer att förändras, tänker hon när hon smäller igen bildörren och skickar i väg en spottloska i drivan vid vägen. Hon plockar på sig mjölk, rågröd och juice, och fingrar tveksamt på några bleka tomater. Några förpackningar med pålägg har gått ut för flera dagar sedan. Hon säger till om det. Hon får ett infall och frågar samtidigt om de har ekologiska ägg.

”Ti e från Vetil”, svarar Minna sävligt. ”Int veit jag va di ha lagt i döm.”

”Jånee, hä e ju svårt ti veta”, svarar Anni när hon går mot kassan.

Hon ställer sig i kön. Det är två före henne. Den här tiden på dygnet. Hon som är i tur har kommit av sig mitt i plockandet av varor på rullbandet. I stället står hon med kassakillen vid frysdysken och söker smördeg. Hennes vagn är full av grönsaker och frukt. Bengt, som står näst i tur, mumlar för sig själv vad det här är för sätt och om hon manne gått och blivit vegetarian. Bengt var en duktig sångare, hade lyst på lokalrevysscenen i tiderna.

Anni ställer ner korgen och rullar med huvudet för att mjuka upp nacken. En äldre man som hon inte känner kommer tofflande med ett frånvarande uttryck i ansiktet. Han frågar Bengt om han vet var fågelfröna finns. Men innan Bengt hunnit svara lyser han upp och säger att där är de ju, och sträcker sig mot en hylla i närheten av kassan. Och Bengt säger att ”Nämen sii bara, kan i vaal na betär?” Och sen går kön framåt och streckkodsläsaren piper, och hon tänker att den här stunden aldrig kommer igen.

Hon kör tillbaka hemåt genom ett centrum så öde att det känns som ett spratt någon försöker spela henne. Lite som den där tystnaden på film strax innan alla hoppar fram och ropar surprise, på överraskningsfesten där alla är glada och tycker om varandra.

På fotbollstavlan vid gamla banken hänger klockslaget och motståndarlagets namn kvar från sista matchen i somras. Det hade varit folkfest när laget steg till fjärde divisionen. Solen lyste sensommarvarm över publiken vid gränsen till tallskogen, och allt var möjligt. Till och med Holger som alltid var tungsint hade köpt lemonad och pratat så spottet yrde över bänkgrannen. Jublet och de taktfasta applåderna hade ekat länge över lingonriset och spånbanorna när segern var ett faktum. Hon hade suttit och känt sig lycklig där på läktaren, känt att det var just där hon skulle vara. Semestern hade bara hunnit halvvägs, och hon hade pratat anfallstaktik och offside med Knutars Bror. När hon kommit hem hade hon gått ner till sjön, i en gammal blommig baddräkt och med handduken över ena axeln. Barren hade känts vassa där hon gick, och hon hade tänkt att hennes fötter kände igen trädrötterna från när hon var barn. De låg oförändrade på stigen

och skavde mot nakna fotsulor. Hon hade mjukt glidit i från bryggan för att inte röra upp den djupa leran i botten. Från andra sidan sjön hade hon hört glada barnröster, som en fortplantning från något hon aldrig mera skulle ha. Skratt och rop som steg och sjönk mellan dova plask.

Det är tyst och stjärnklart när hon parkerar på gården. Hon stampar av skorna i farstun och tänder hallampan. Det känns ganska ombonat i köket med trasmattorna och moraklockan. Huset är för stort för henne, hon vet det, men hon lever sparsamt. Hon kunde inte tänka sig att sälja när det stod klart att pappa inte kunde bo kvar längre. Hon borde hälsa på honom, det är ett par dagar sedan senast. Motståndet finns alltid där. Vissa gånger går det bättre, de gånger hon har en känsla av att han känner igen något kring hennes väsen, anar att de känt varandra bättre än de flesta. De gånger hans blick är mer undrande än tom är det lättare att sitta mitt emot honom. Men hon sitter i en ständig vårfloed av medkänsla och svårtyglad irritation. Irritation över att han på nytt och på nytt berättar om sin ungdoms bravader, samtidigt som hans händer plockar oavbrutet med fransarna på bordduken. Är det allt som finns kvar av en människa, brukar hon tänka. Och ändå, outsinlig ömhet för den vackra karl han varit, med breda skuldror och flanellskjortor som alltid doftade vedbacke.

Hon plockar undan matvarorna, sätter sig vid köksbordet och håller upp brandy i ett glas ur hörnsåpet. Hon skyller på att hon är frusen. Det är själen som fryser, skulle hennes farmor ha sagt. Det tar alltid tid att varva ner efter ett skift. Men hon ska bara ta ett glas i kväll.

Hon bläddrar i ett gammalt fotoalbum som blivit liggande på fönsterbrädet. Hennes gamla skolfoton. Hon står i en aprikosfärgad collegetröja med hårdpermanentat hår och ser tillgjort mild ut. Odågan står uppe i högra hörnet. Han ser beräkande ut. Han hade en otrolig förmåga att få folk med sig. Han behövde bara vinka till sig någon med lite lägre status, viska något förtroligt till den utvalda och

sen hade han ytterligare en som svansade runt i hans hov. Ytterligare en som av ren lättnadslycka var beredd att knuffa folk i väggen, sparka väskor och sprida falska rykten. De var många som varit utsatta, lite hur det föll sig för dagen bara. Mest utsatt hade hon själv varit. Kanske för att hon sällan rörde en min. Han kunde inte tåla att han inte fick henne att tappa ansiktet.

Nio år som man hukat och slickat röv och försökt alliera sig med andra lika hjälplösa satar. Och aldrig, aldrig försvarat någon annan. Bara lättat sett åt ett annat håll eller ibland hejat på, om man varit extra hoppfull om att komma med i den inre kretsen. Deras lärare hade anat vem som låg bakom allting. Han hade samtalat med dem alla enskilt och försökt få dem att berätta. Ingen sa något. Hon är förvånad över det än i dag. Det är svårt att förstå den kollektiva svagheten efteråt.

Hon kommer speciellt ihåg en gång när hon och Linda var måltavlorna för dagen. Linda hade gult hår som alltid såg lite fett ut, och som hon drog bakåt med ett diadem i grön sammet. Deras väskor hade blivit sparkade över klassrumsgolvet av några utsända bulvaner. De hade knuffat omkull deras skolbänkar så böckerna flög ut. Och Lindas rosa täckjacka hade de stampat på med leriga skor. Nu satt hon och Linda i var sitt toalettbås under rasten. Linda snyftade högljutt. Hon visade alltid sina känslor öppet. Vilken jäkla överlevnadsstrategi i det läget. Anni minns hur hennes egen gråt hade tryckt på lika våldsamt som diarré, men hon höll emot. Det är bättre i morgon, hade hon försökt trösta Linda. Och så blev det också, bättre följande dag. Men det kunde man aldrig vara riktigt säker på, där man på kvällen låg i sin pyjamas och försökte tänka på soliga ängar och Bobs jordgubbssaft och sommarlov, för att mota bort illamåendet. Mamma undrade då och då bekymrat hur det var med henne. Mycket att tänka på bara, var hennes standardsvär.

Hennes farmor anade mer än någon annan. Lite hade Anni berättat för henne också. Så där mellan raderna, när de var förtroliga och Anni rullade hennes silvriga nytvättade hår på papiljotter och täckte dem med en scarf i chiffong. Farmor hade sagt att Gud tittar

åt ett annat håll om snälla människor måste göra elaka saker för att få rättvisa.

Farmor hade varit stark i armarna i sin ungdom, hade hivat jämnåriga pojkar i diket. Det hade pappa berättat. Det gör Anni stolt. Hon har kanske bra gener att brås på.

Hon sitter länge och stirrar ut genom fönstret. Hon ser bara bilden av sig själv i ett upplyst kök. Det är en sak att lägga skoltiden i en kista och smälla igen locket för gott. Det har hon lyckats ganska bra med. Men att behöva se honom så ofta. Överallt dyker han upp, på posten, på fotbollsmatcher, i grillkioskkön. Flinar försmädligt, säger nedlåtande saker.

”Tu som var så smart i skola. Tu måst vara nervsvag som lämna på kamarn.”

Att han själv blivit kvar i byn går ju inte att jämföra förstås. Han är ju butikschef, har nybyggt hus och familj.

Man brukar växa upp, tänker hon. Men någon enstaka stannar, förblir fjorton år. Själv har hon stannat kvar i fegheten. På något obehagligt plan vet hon det.

En sen kväll i höstas när hon var den enda i affären, hon hade trott att hans skift var över, hade han blockerat vägen för henne i hörnet vid ägghyllan. Han hade sett kall ut i ögonen och sagt att hon säkert känner sig ensam där hon bor så avsides i skogen. Det var bara att höra av sig om hon ville ha sällskap. När hon skulle tränga sig förbi honom hade han hållit fast henne. Han luktade gammal blomvas ur munnen. Det hade hon sagt åt honom. Han hade knuffat till henne hårt. Hon slog korsryggen mot ägghyllan med en rejäl smäll. Han kunde inte ta minsta provokation med något som liknade beräknat lugn. Hon hade lämnat varorna och sprungit ut. Hon tappade bilnyckeln när hon skulle starta och var nära att köra in i butiksväggen för att hon lagt i ettan i stället för backen.

Senare samma höst, i slutet av november, hade hon stått en kväll

och sköljt ur kaffekannan när hon plötsligt känt en ilning längs ryggraden. Hon hade snabbt svängt sig om mot köksfönstret och tyckt att hon sett skymten av något, en blå jacka. Hon hade rusat och öppnat ytterdörren en aning och tydligt hört springande steg i skogen. Hon tvivlade inte en sekund på att det var han. Efter det började hon dra för gardinerna och låsa dörren. Tidigare hade hon, precis som farmor, ofta slarvat och inte låst på kvällen. Pappa hade alltid förmanat farmor att hon skulle låsa till natten, att man aldrig kunde veta. Men farmor sa bara att ”Vem sku koma på nattä tå int di kombä på dan?” Hon hade känt sig ensam på ålderns höst. Anni känner sig inte ensam. Hon har sällan ett behov av väninneprat och hemliga tillsammansfniss. Som barn lekte hon helst för sig själv. Hon hörde en gång farmor kalla henne ett märkligt flickebarn. Det var inte tänkt att hon skulle höra det. Men hon blev inte illa berörd för farmor hade sagt det med ett tonfall som bar stänk av stolthet.

Eirik på bensinstationen brukade fråga Anni med finurlig blick om hon inte var spökrädd där ute i skogen. Det ska ha funnits en jordhåla i utkanten av Annis hemgård i början av 1800-talet, där Nabbas Stina höll till och langade hembränt åt skriftskolpojkar. Det var sådant som förde förbannelse med sig, sa Eirik. Han var släktforskare och såg till att hembygdsbladet kom ut en gång om året. Men Anni trodde varken på spöken eller förbannelser. Hon trodde mer på att tur och otur drabbade strävsamt folk med en alltid lika ojämn fördelning. Eirik skrattade länge när hon sa att hon var betydligt mer rädd för bydårar än för spöken.

***

Maskinen piper och hon drar ut knippet med påsar, precis i rätt tid innan maskinen dunkar vidare. Hon jämkar vant in påsarna i en omslagspåse och tejpar igen den. Det gäller att vika ihop dem precis lagom mycket kring pekfingret, så att de sedan snällt lägger sig platta inuti omslagspåsen. Kaffepausen är nyss avklarad. Det här är den segaste delen av morgonskiftet, mellan kaffet och lunchen. Hon

brukar dela upp de två timmarna med ett längre toalettbesök, sitter och surfar en stund på telefonen. Första tiden hade hon lite dåligt samvete över det, men inte nu längre. Dorrit håller ganska bra koll på dem alla, så det gäller att placera in toalettbesöket på till synes slumpmässiga klockslag. Hon gillar promenaden till toaletten. Att gå i gångarna som en skalbagge mellan de höga lagerhyllorna. När hon kommer till mittgången gäller det att se upp för truckarna. De är ljudlösa och lömska.

Tio över två kör hon mot byn och viker in till affären för att fylla på det nödvändigaste i skafferiet. Den avlånga lådan som är byns mataffär är alltings mittpunkt. Grå och avvisande, inga fönster, bara en yttervägg med stora siffror i blått som visar öppettiderna. Där träffas de, byborna, och skrävar och skämtar och gäckar. Och där klagas de över det magra sortimentet och ojar sig över hur alla bär i väg pengarna till de större mataffärerna i stan. Där förlorar de håglösa och hårt prövade sina slantar åt spelautomaterna. Och där, mellan buljonger och konserver, hittar hon ibland några ord av samförstånd och förtrolighet, med någon som vet precis vems "flicko" hon är.

Hon går effektivt mellan hyllorna och plockar på sig det hon behöver, hittar allt här likt en gammal jakthund. Förstås står han bakom kassadisen, förstås har han igen ett arbetspass hon inte kunnat förutse. Hon blir lätt illamående och hjärtat börjar slå på ett sätt som gör att hon hör sämre. Hon hälsar och nickar till Gun-Britt som står och väljer bland pulversåserna. Men hon orkar inte klämma ur sig något om vädret eller jobbet eller Gun-Britts höftoperation. Hon går bara vidare mot kassakön som en sömngångare. Hon väntar och väntar och tittar in i Olavs nacke framför sig. Tänker att den är ganska röd, att han kanske har högt blodtryck. Hon plockar snabbt upp sina varor på bandet. Det är mer folk än vanligt både före och efter henne. Det är bra. Han täcks knappast jäklas nu. Han ser kall och listig ut som vanligt.

"Ja tyvärr har vi ju int na nervmedicin i vårt sortiment. Vill du ha

en öl i ställi?", säger han med undertryckt skratt i tonen när det blir hennes tur.

Hon som alltid annars är lugn, på gränsen till likgiltig, inför mycket som händer omkring henne. Kanske som ett försvar eller som en slags vila. Hon känner nu ett ursinne rinna upp, som ett urtida djur, som en trilobit tränger det upp ur halsen och får henne att bli matt och fruktansvärt stark samtidigt. Utan att ha en enda tydlig tanke kvar i sitt huvud tar hon tag i en gurka i lösvikt som ligger och vaggas på rullbandet. Hon kastar den med all kraft i väggen bakom honom så att den spricker som en melon i ett krocktest, och så ryter hon med dovt raseri. "Fan ta di din jävla översittar!" För allt du har gjort mig ska fan ta dig, fortsätter hon. För nio plågsamma år i skolan ska han ta dig, och för alla gånger du smugit utanför mina fönster ska fan ta dig. Det här var absolut sista gången han tilltalade henne, ska han veta. Och han ska också veta att med köande vittnen närvarande kommer alla att veta vem som gjort henne något, om han någonsin lyfter sin lilla blekfeta hand igen och knuffar henne en enda jävla gång till.

Sedan säger hon inget mer. Hon hör att det aldrig varit så tyst i affären tidigare. Hon ser att lite krossad färsk gurka landat på hans kind, och hon ser vantron och den totala förvåningen i hans ögon. Hon ser att Olav kommit av sig med att plocka mjölkklitrar i en påse, lite som när hon och hennes kompisar som barn lekte spegel och alla stannade upp mitt i steget, förstelnade och spända. Hon lämnar sina varor och går lugnt ut genom automatdörrarna. På parkeringen drar hon djupt efter andan och känner all kraft rinna ur ben och armar. Och samtidigt känner hon för att skratta hysteriskt.

Hon vill inte åka hem. I stället kör hon planlöst omkring i centrum och i sidobyarna. Hon lyssnar på skvalmusik och går om och om igenom vad hon sagt till honom, med en växande känsla av eufori. Hon upprepar vissa meningar högt för sig själv. Hennes irrfärder tar slut på begravningsplatsen. Hon går till mammas grav. Hon står en stund under ädeltallarna och tittar på två ekorrar som jagar varandra i vettlös fart. Hon borstar bort lite snö från gravstenen och från kvis-

tarna med ljung och plockar upp ett gammalt gravljus som hon ska slänga. Precis när hon sett gravljuset landa i soptunnan bland otaliga utbrunna ljus kommer Olav gående över parkeringen, antagligen på väg till sin frus grav. Han är pappa till Linda. Hon hinner tänka på diadem i grönt sammet, på trånga toalettbås och på att Olav vet hur hon för en stund sedan skrek i affären. Hon försöker låtsas som om hon inte fått syn på honom än, men det är svårt på en öde parkering. Han stannar till när han kommit i jämnhöjd med henne. Han ser beslutsam ut.

”Hä va bra hä du sa”, säger han nästan barskt. ”Hä behöva sägas.”

Hon skrattar till lite generat och fäller ner locket över ljusen.

Hon säger att det är bra att han tycker det. Och hon blir varm inombords. De skiljs åt med några ord om snålblåsten. Men snart vänder det, säger de. Snart är det vår på riktigt.

Hon känner sig överaktiv hela kvällen, men hon sover bättre än på länge.

Tio i sex nästa morgon låser hon bilen på parkeringen utanför fabriken. Luften känns kylig och oanvänd. Jonas med de snälla ögonen är på väg mot porten. Hon blir själv förvånad när hon modigt ökar på stegen, går i fatt honom och säger ett uppsluppet hej. Han vänder sig om och ser lite överraskad ut. När han ser henne ser han bara glad ut.

”Nytt skift och nya möjligheter”, säger hon.

”Utan vidare”, säger han.

De går in till lukten av plastpellets.

Hedersomnämmande

Christa Nordlund-Hiltunen

Jag är en tvåbarnsmamma som arbetar på sjön och gärna skriver. Jag går för tillfället utbildningen Litterärt skapande VII i Åbo.

Vingslag

Lilli sitter vid det massiva träbordet, lutar armbågarna mot den skrovliga ytan och hakan mot sina knogar. De känns sträva och hon tänker att hon ska massera in lite banankräm senare, då kommer de att bli lena som barnrumpor igen. På fönsterblecket trippar en domherre fram och tillbaka, de små klorna skrapar mot plåten. Den vänder sig mot henne, möter hennes blick. Hon är säker på att det är någon av dem, någon av dem som hon har förlorat. Lilli sträcker försiktigt fram ena handen, placerar pekfingret mot fönstret, mot fågeln. Den flyger iväg.

Dämpade röster hörs utanför och Lilli undrar vad de pratar om, henne eller livet i allmänhet. Kanske någonting de varken vågar eller vill berätta. Lilli ställer sig upp och går fram till köksbänken, försöker skruva av korken till vattendunken men den sitter för hårt. Rösterna är närmare nu, de skrattar. Fötter som kraftigt stampas mot marken. Det har de gjort sen barnsben, vetat att man inte släpar in skiten. Lilli sätter sig på den låga träpallen framför spisen, sträcker sig mot vedlådan, slänger in tre klabbar på glöden. Tunga steg i trappan, stövlar som dras av, ett gnisslande handtag. Lilli hinner knappt blinka innan lågan är stor igen, bränner mot kinderna och näsan, sticker i ögonen.

”Hej mor.” Olof lägger ifrån sig mössan och arbetshandskarna på telefonbordet innan han slänger rocken över byrån, sätter sig själv på kökssoffan. Lyfter upp höger fot på vänster knä, knådar tårna med sina grova fingrar. ”Svinkallt där ute ännu. Men ett jäkla liv. Jag ska hänga upp en ny frökorv sen.”

Lilli tittar ut. Domherren är tillbaka på fönsterblecket och har fått sällskap av en blåmes. Hon nickar, till Olof och fåglarna.

”Men fläskbiten är det bara gråsiskorna som varit på.” Olof släng-

er upp fötterna på soffans armstöd och lägger sig raklång, gömmer händerna bakom huvudet. Dörrhandtaget gnisslar igen.

”Hej mamma.” Kristian tar av sig mössan och drar fast dörren efter sig. Går genom köket och in i sängkammaren, slänger av sig ytterkläderna på överkastet. Tillbaka i köket tittar han på sin storebror och flinar. ”Man hinner inte ens in förrän du ligger på sofflocket.”

”Öppnar du dunken och kokar på vatten, så vi får i oss en tår kaffe. Och ta in korgen från farstun, där finns en halva ambrosia.” Lilli vänder sig mot sin yngsta son, tänker att han ser trött ut, gammal.

”Absolut”, svarar han, ”allt väl?”

Hon mår inte bra men nickar. Lutar sig fram efter en björkklubb till, petar till de redan brinnande. Sträcker sin hand mot Kristian som tar ett hårt tag om hennes överarm, hjälper henne upp. Han fortsätter till köksbänken och vrider lätt av korken från vattendunken. Olof har tagit sig upp från soffan igen och sval luft drar in i rummet när han hämtar korgen från farstun.

”Bror Svedala ringde igår”, säger han när han lyfter fram kakfatet ur korgen. ”Holger kommer till Kristi flygare, de andra innan midsommar.”

Lilli går till vitrinen och plockar fram tre blommiga muggar, ställer dem på bordet. ”Hoppas man lever så länge.”

”Ja, vi är ju faktiskt bara i slutet av april än. Det är nog frågan om, om du skall klara dig.” Kristian gräver fram kortlek, block och penna ur byrålådan. ”Vänd-tia eller marjas?”

”Marjas.” Lilli knackar lätt på fönsterrutan med pekfingrets nagel. ”Tipporna, tipporna.”

Blåmesen flyger till fläskbiten som hänger i björken fem meter bort men de här gången står domherren envist kvar.

***

Det var den i särklass mest omvälvande dagen i hennes liv. Den smärta som Margaretha kände i sin tjugotvå år unga kropp var ojämförbar med allting hon tidigare hade upplevt. Hon blundade

men kunde se hur den allsmäktige lyfte upp henne, vred sina händer om hennes utmattade kropp som om han lekte tusen nålar med den. Men det var ingen lek. Tårarna rann ner för Margarethas kinder medan hon föreställde sig att någon pressade in en högaffel genom hennes svanskota samtidigt som en häst sparkade henne i magen med plågande jämna mellanrum. Däremellan korta, fredade pauser då hon hann räkna till elva, ibland tolv, andas. Stunder då smärtan gömde sig men rädslan gjorde sig desto mer påtaglig, stunder då Margaretha nästan blev uppäten av sin egen rädsla. Hon knäppte sina kallsvettiga händer och bad till gud om förlåtelse. Antog att hon hade sårat honom på något sätt för att han skulle utsätta henne för pinan, men visste inte hur. Aldrig hade hon varit medvetet elak, ej heller missunnsam eller snål. Margaretha kunde inte erinra sig om ett endaste riktigt allvarligt felsteg som krävde förlåtelse, så bad hon även om förståelse. Förståelse för att hon inte klarade av mer. Lilli pressade ihop ögonen allt hårdare, såg den allsmäktige allt tydligare. Han skrattade, vred hennes kropp som om hon var hans lilla trasdocka. Smärtan kulminerade. Under de korta andningshålerna hann hon snart inte räkna längre än till fem. Hästen sparkade henne allt oftare och kraftfullare i magen, högaffeln i svanskotan var rostig och infekterad. Sedan blev hon skändad.

Inte länge efter att Margaretha hade önskat och verkligen trott att hennes tid var kommen, låg hon med sin förstfödde på bröstet. En religiös upplevelse, kan tänkas, men Margaretha trodde inte längre på gud. Skräddad av det hon nyss hade varit med om, tillika lamslagen av den pina hon hade överlevt. Men mest av allt förbannad på att hon inte hade vetat. På att ingen vid ett endaste tillfälle hade varnat henne, berättat hur fasansfullt fruktansvärt det skulle vara. Ingen, inte ens hennes egen mor, hade någonsin insinuerat att barnafödande var en skärseld. Margaretha hade inte bara blivit förd bakom ljuset, hon hade blivit lurad in i totalt mörker, och en klump av agg mot släktens kvinnor satte sig i halsen på henne. Margaretha

betraktade det lilla knytet som inlindad i gulnat tyg sög på hennes svullna bröst. Smekte den lilla, lena kinden och hoppades att hon snart skulle känna kärlek. Hon visste att hon behövde byta ut ilskan och smärtan mot ren kärlek. Margaretha fokuserade alla sina sinnen på det lilla knytet. Tittade, rörde och sniffade. Gossebarnet doftade faktiskt godare än den bästa av desserter, det gjorde han, och han hade bedårande ögon.

”Rafael”, sade Margaretha till sjuksystemen som stod och fyllde i ett papper vid sängens fotända. ”Kan Rafael få komma och träffa sin son nu?”

***

”Har du träffat någon trevlig pojke då?” Lilli sätter sig mittemot Carolina, plockar åt sig en bit socker och stoppar den under tungan, tar en slurk ur den blommiga kaffekoppen. ”Du vet, i din ålder var jag redan gift och hade två ungar”, tillägger hon så fort hon svalt, ”den tredje på väg”.

Carolina ler, skakar på huvudet.

”Tack, jag vet. Du steg också upp klockan fyra varje morgon och mjölkade kossor. Det är andra tider nu, fammo. Jag kanske är kär i en flicka.”

Lilli fnyser och skuffar fram kakfatet med ambrosia och rulltårta mot sitt barnbarn.

”Ät lite nu, du har blivit så mager efter att ni skiljdes med den där senaste.” Lilli tittar ut genom fönstret.

”Vi skiljdes inte, fammo, vi gjorde slut.” Carolina tar en skiva rulltårta. ”Det går ett nytt program på teve, en fågeltävling, har du sett det?”

Trappan knarrar, dörrhandtaget gnisslar.

”Hej, tjejer.” Kristian tar en sprayburk från sin ficka, trycker dörrhandtaget av och an innan han sprutar olja i skarvarna.

”Har du sett det, pappa? Det där nya fågelprogrammet med en massa kändisar?”

Kristian går fram till bordet, lägger två skedar snabbkaffe i den tomma muggen. Lilli ställer sig försiktigt upp, går långsamt fram till köksbänken och trycker igång vattenkokaren.

”De visste knappt hur en kråka ser ut.” Kristian sätter sig.

Carolina rycker på axlarna.

”Igår handlade det i alla fall om ejdern. Och de nämnde faktiskt en undersökning som har gjorts på Hangö udd. Gissa hur stor andel av ejderbeståndet som är hanar?”

Vattenkokaren knäpper och Lilli går med den till bordet, fyller Kristians mugg.

”Mamma, har du en skvätt mjölk ännu?”

”Pappa, seriöst. Famma är typ hundra år.”

Lilli hämtar mjölk från kylan, ställer burken på bordet.

”Förlåt.” Kristian klappar Lilli över armen, tar sedan mjölkburken och fyller upp muggen. Han blinkar till sin dotter. ”Vi sliter ut en generation åt gången.”

”Sextiofem procent gudingar”, säger Lilli när hon sätter sig ner igen, tittar på Kristian. ”Den som du fällde står inne i salen.”

Han nickar instämmande.

”Jag vill också fälla en fågel”, säger Carolina. Lilli skakar genast på huvudet.

”Den tiden är förbi, inte ett vingpar skadas på den här ön längre. Inte nu, inte någonsin.”

Carolina möter sin pappas blick, han rycker på axlarna.

”Nej, jag tar kaffet ute, kan inte sitta inne när vårsolen äntligen skiner. Kom ni också, blekfisar.”

Dörrhandtaget är ljudlöst när det trycks ner. Lilli tar på sig sin mörkblåa kappa, Carolina hjälper henne att knäppa den och lägger en brun sjal över hennes axlar. Lilli tar några godisar från glasskålen på skänken, stoppar dem i fickan.

”Det var bra att du gjorde slut med den där fanten. Han hade

så tunna läppar att det såg ut som om han hade ett rövhål mitt i ansiktet.”

***

Sommarkvällen var nästan för vacker, stunden nästan för perfekt. Det var därför den stod ut bland alla andra.

”Om de rika ändå skulle veta hur vi fattiga mår. Men lite mera äppelpaj skulle ju inte slå hål i sidan.” Rafael lade armen om Margaretha och hon i sin tur tryckte sig än närmare honom. Han doftade skog och hon vände sitt ansikte mot honom, pressade sin mun mot hans kind. Skäggstubben rispade mot hennes läppar. Margaretha lyfte bort Rafaels arm från sina axlar och böjde sig framåt, skopade upp en bit paj på hans tallrik. Han skulle alltid få det han ville ha av henne.

”Här.” Margaretha räckte honom tallriken, tittade ut över åkern.

Olof och Erik och Holger var borta vid dikeskanten.

”Fina pojkar vi har där.” Rafael tog emot tallriken. ”Men bortskämda. De är stora nog att börja hjälpa till vid sågen.”

”Skolan är viktig.” Margaretha lutade sig bak mot träbänkens ryggstöd, smekte sin runda mage med händerna.

”Fenomenal äppelpaj lill-gumman, fenomenal.”

”Än är jag ingen gumma.” Margaretha tittade stint på sin make. Han placerade sin ena hand över hennes båda, med den andra tog han ett kraftigt tag om hennes nacke och böjde sig fram, lät sina läppar möta hennes. Smakade på dem innan han lät dem vandra vidare över kinden, upp till örat.

”Lilli då. Du får vara min Lilli.”

”Jaha, vad har vi här för turturduvor här på Fågelö då? Det är en sällan skådad ras.”

Rafael rätade snabbt på ryggen.

”Borst-Olle, ta mig fan. Vad för dig hit?” Rafael klappade Margaretha på låret och hon ställde sig raskt upp.

”Vill du ha kaffe?”

Borst-Olle flinade.

”Vad säger du Raffé, tycker du att den här antyder att vi behöver kaffe?” Han höll upp en flaska Stolichnaya. Rafael såg på sin fru som lugnt nickade, vände sig om och gick ner över fältet, mot åkern och dikeskanten.

”Hon är grann, ditt kvinnfolk. Och klok.” Borst-Olle vred korken av flaskan.

***

I skuggan av det väderbitna parasollet sitter Lilli och tittar ut över det gröna fältet och familjen. Alla är där och hon vet att de vet, att det är sista gången.

”Lite saft? En lättöl?”

Lilli tittar på Carolina, skakar på huvudet. Pekar på den tomma stolen bredvid, Carolina sätter sig.

”Varför tog du inte med den nya då? Eller kanske han är för fin för det här.” Lilli hötter näven mot huset och ladugården.

”Skärp dig, fammo. Jag har varit på två dejter. Jag har inte någon ny.” Carolina håller upp ett glas svartvinbärssaft i en pappmugg och räcker till Lilli.

”Jag kommer att vara begravnen innan du bestämmer dig för någon.”

”Sluta. Du kan inte skrämna mig längre. Enligt dig själv har du haft ena foten i graven de senaste tjugo åren, ja, det är ju rena undret att du lever, egentligen. Vet du vilken jävla ångest jag hade varje gång du sade så? Att det var din sista sommar eller sista jul eller sista höstmarknad.”

Lilli sörplar i sig saft och Carolina håller fram fatet med småkakor. Hon tar ett havreflarn.

”Vill du inte skaffa några barn, då? Du är ju inte speciellt ung längre.”

Carolina suckar och ställer sig upp.

”Lika ofta som du har påpekat hur kort tid du har kvar i livet, så har du berättat hur sinnessjukt smärtsamt det är att föda barn. Så

nej, det har inte högsta prioritet. Men för all del, berätta, hur gör man barn då?”

Lilli grimaserar. Carolina drar av sig tröjan och slänger den över stolsryggen, joggar ner mot fältet och den pågående fotbollsmatchen. Gretel kommer vandrande till sommarträdgården med en bricka fylld med kaffekoppar och smörgåsar. När hon ställt ner den på bordet tar hon en keps ur sin ficka, placerar den på Lillis huvud.

”Solsting är inget att leka med”, säger hon och lyfter ansiktet mot himlen, ”speciellt inte i kombination med din medicin”.

Lilli låter den hållas. Ett djuriskt vrål följt av jubel hörs nere från fältet. Stina ansluter sig till sommarträdgården, himlar med ögonen, ställer ner en kaffetermos. Lilla Petra kommer springande med knäna gröna och kinderna våta.

”Olof! Det är barn med, skärp dig! Det är inte världsmästerskap för guds skull!” Hennes röst ekar mellan björkarna. Lilli tittar på sina barn, barnbarn och barnbarnsbarn som strider över en boll som om det var på liv och död.

”Den som sig i leken ger”, säger hon sakta innan hon sträcker ut armarna och låter barnbarnet klättra upp i hennes famn. Vänder blicken mot sina svärdöttrar, också de är gamla nu. Rundare, rynkigare.

”Skrämde jag upp er då i tiden när ni var gravida? Gjorde jag det liksom värre?”

Stina tittar upp mot himlen.

”Vilket underbart väder vi fick den här helgen, gudarna är nog på vår sida.” Hon sträcker sig fram, tar en smörgås. ”Och tänk att vi lyckades samla ihop så många. Vi måste ta några bilder senare.”

Lilli smeker Petra över kinden, räcker henne en sockerbit.

”Sug på den”, viskar hon och tar själv ett havreflarn till innan hon höjer rösten. ”Blanda inte in gud i det här. Det blir lågtryck i morgon, kommer kanske en skur redan ikväll. Och jag tyckte det var viktigt att ni fick veta, att ni inte blev tagna på sängen, så att säga.”

Under en stund är det alldeles tyst i sommarträdgården förutom på kvittrandet från småfågeln i krusbärsbusken, alla tittar ner mot

fältet och fotbollsmatchen där det verkar vara paus. Kristian trixar bollen men alla andra endera sitter eller ligger i gräset.

”Det var på gott och ont, Lilli, på gott och ont”, säger Gretel och avbryter tystnaden. ”Barn fick vi, och fina blev de.”

Lilli säger ingenting.

”De har faktiskt lovat vackert väder ända till måndag”, flikar Stina in, ”både på radio och internet”.

Lilli pekar på en skimrande blå fågel med snabba vingslag.

”Men svalan flyger lågt.”

***

Det var årets mörkaste dag och ingen snö hade fallit för att göra den ens snäppet ljusare. Kanske var det därför hon alltid skulle minnas den. Lilli satt på utedasset med den långa kjolens fäll knycklad under armarna, knästrumporna dragna högt upp över låren. I det milda skenet från oljelyktan läste hon för hundrade gången de uppklistrade artiklar och vitsar som täckte dassväggarna. Dörren stod på vid gavel och de lövtomma trädkronorna svajade fram och tillbaka, pratade med varandra. Lilli vände blicken mot huset. I sängkammaren och salen var det släckt men skimret från köket spred sig ut sig genom alla fönster. En kraftig duns följt av ett bröl ljud därifrån och Lilli blundade, tog ett djupt andetag, rev snabbt loss några ark toalettpapper och torkade sig. När underbyxorna var uppdragna och kjolen nersläppt smällde hon igen dörren, hakade fast den. Järntuppen som prydde dassdörren gungande i samma takt som lyktan i Lillis hand. Hon gick med raska steg. Vid trappan stampade hon fötterna hårt mot marken innan hon steg upp på det första trappsteget. Ytterligare fyra steg senare sneglade hon in i köket, såg på männen som hade tagit hennes kök i besittning. I farstun bytte hon stövlarna mot träskor. Stannade med handen på dörrhandtaget en stund innan hon långsamt pressade ner det och klev in. Rafael satt på sin vanliga plats vid fönstret, Borst-Olle på kökssoffan och Erik stod med armarna

i kors vid sängkammarens dörröppning. På den randiga trasmattan låg en stol med två av benen brutna. Lilli tittade på den.

”Den var inget att ha, morsan, blir bra spisved”, sade Erik lättsamt innan han tittade allvarligt på henne och nickade mot dörren. Lilli mötte hans blick, hennes hjärta stod stilla och slog i dubbeltakt på en och samma gång. Hon fortsatte titta på honom fast han vände sig mot Rafael. Han var stilig, Erik, sin far upp i dagen. Lilli tog ett djupt andetag, drämde näven så hårt hon förmådde i det massiva köksbordet.

”Satans gubbjävlar. Ta era horflaskor och förvinn ut i skogen och sup.” Lilli kände hur hon gick upp i falsett, harklade sig och sänkte tonfallet. ”Nu. Ut ur mitt hus.” Hon blängde på Borst-Olle som flinande blottade sina svarta tänder. Lilli vände sig mot sin make, han tittade på henne men blicken var urholkad. Lilli gick fram till Erik, knep tag i hans kinder.

”Stick hem. Kryp hem på blödande knän och be om förlåtelse. Du har varit borta en vecka, bara gudarna vet var, och du skall vara förbannat tacksam om du över huvud taget har Gretel och barnen kvar.”

Erik slog kallt bort hennes händer. Lilli gick fram till Rafael, tittade ner på honom. För en sekund föreställde hon sig hur hon böjde sig fram, lät sina läppar möta hans. Hur han sedan viskade att hon var den vackraste kvinnan på jorden samtidigt som han kärleksfullt daskade till henne över rumpan.

”Skicka hem fyllot. Tala vett i din son och gå sedan och sov av dig ruset. Eller försvinn.”

Rafael tittade snabbt upp på sin fru, tog en sup ur en liten, etikettlös flaska. Lilli hade ingen aning om vad den innehöll, men att det varken var vatten eller mjölk visste hon.

”Att du låter ditt kvinnfolk prata till dig så där, Raffe. En gammal krigskämpe som du. Som räddat oss från ryssen.” Borst-Olle tog en klunk ur en hela brännvin. Rafael sträckte armarna upp i luften, nävarna så hårt knutna att knogarna vitnade.

”Tjong i berget”, utropade han, sänkte händerna och ställde sig sakta upp. Tittade ner på henne. ”Hör du, Lilli.”

Hon stod kvar.

”Dom är här nu”, sade Borst-Olle.

Rafael satte sig ner igen, skruvade igen av korken på den lilla flaskan. Lilli tittade ut genom fönstret, såg billyktor på grusvägen, borta vid stora tallen.

”Morsan”, sade Erik lugnt, ”nu.”

Lilli spottade på den sönderslagna stolen, gick mot dörren. Släckte oljelyktan som fortfarande brann i farstun, tog en hink vatten i sin ena hand och öppnade vindsdörren med den andra. Från kroken på väggen plockade hon nyckeln och låste dörren bakom sig, ryckte tre gånger i handtaget för att försäkra sig om att den inte gick att öppna. Hon hörde bildörrar öppnas och stängas, kängor som respektlöst klampade upp för trappan utan att stampa av sig först. Det kunde vara Lindström eller Pajala eller självaste ryssen, men det hade heller ingen betydelse. Lilli stannade till en stund i trappuppgången, lutade ryggen mot väggen. Rösterna var höga nu, arga. En smäll, kanske ett slag. Kanske ytterligare en möbel som blev spisved. Kanske en tand som lossnade, kanske blod som strittade ut över det massiva bordet. Lilli betraktade den uppstoppade fiskgjusen som satt på en gren fastspikad i trapphusväggen. Det var Erik eller Rafael som hade fällt den en gång. Det var Lilli som hade stoppat upp den, gjort den hel igen.

***

Lilli känner Carolinas kalla fingrar mot sin kind.

”Alltså du är sextio år äldre än mig men har tusen gånger slätare hy.”

Lilli öppnar ögonen.

”Jag har ju sagt att det är banankrämen. Ta burken i byråådan. Om du använde den skulle du inte ha så mycket finnar.” Lilli når inte Carolinas ansikte men smeker hennes arm istället. ”Men du är en fin

flicka ändå ska du veta. Snäll. Och riktigt söt nu också när du ätit upp dig igen.”

Carolina skrattar samtidigt som några tårar trillar ner ur ögonvrån.

”Du säger alltså att jag är fet och har dålig hy. Du blir bara värre och värre med åren. En jävla tur att jag inte är en skör tonåring längre.”

Lilli ler men blundar. Med stängda ögon kan man inte gråta har hon fått för sig. Det är bara Carolina kvar nu, sen har de alla varit där, alla barnbarnen. Tagit sina farväl, fast de inte förstått, eller i alla fall inte medgett. Hälsat på för att hon är sjuk, inte döende. Pratet om framtiden som om den fanns, skrattat och gråtit. De har kramat hennes hand, borstat hennes hår. Åkt iväg och fortsatt sina liv, precis som ämnat.

”Älskade du honom, fammo? Var du någonsin så där sprudlande förälskad?”

Lilli kan se honom framför sig. De fylliga läpparna i det kantiga ansiktet, den illmariga blicken, den lite nonchalanta frisyren.

”Om jag gjorde. Om jag var.”

”Vet du, jag trodde alltid att han inte visste vem jag var, när jag klev in här i köket på Fågelö. Att han kanske insåg att jag var ett barnbarn men definitivt inte vilket. Vilken av hans söner som var min pappa.”

Lilli känner hur det vattnas bakom ögonlocken och öppnar dem, låter några tårar rinna ner över kinderna.

”Jag älskade honom och han älskade nog mig, men det räckte inte. Han hade sin lilla, våta älskarinna. Det var kanske minnena från kriget, eller det eviga slitandet. Eller så hade han det i blodet helt enkelt, i generna. Samma gällde Erik. Det gick inte att stoppa. Man kan låtsas att de blev sjuka och dog. Men de söp ihjäl sig, det var så det var.” Lilli drar handryggen under ögonen, under näsan.

”Vad fick dig att stanna?”

Lilli häver sig upp i sittande ställning i sängen, sträcker sig efter vattenglaset på nattduksbordet.

”Livet var så, vet du, det fanns inga alternativ. Förr fanns det inga

val, man tog den karamell man blev tillägnad. Sög på den till det bittra slutet.” Lilli tar en slurk vatten, spiller en fläck på nattlinnet. Carolina räcker henne en servett.

”Jag har träffat Peter igen. Minns du? Han med rövhålet mitt i ansiktet.”

Lilli grymtar, skakar på huvudet.

”Så du har plockat upp en karamell från marken nu. Du som kan gå in i en affär och välja precis vilken du vill ha.”

”Tycker du verkligen det? Att han inte är värd mig?” Carolina tar vattenglasen ur Lillis hand, ställer det på bordet.

”Om jag tycker. Och jag skulle aldrig ljuga för mitt favoritbarnbarn.” Carolina skrattar.

”Och där ljög du direkt.”

”Ni får sluta skvallra för varandra, ni kusiner. Och tänk om jag bara ljög till de andra. Att du verkligen är min favorit.”

Det knackar på dörren och handtaget trycks ner. Det gnisslar.

”Måste oljas igen”, säger Kristian och håller upp dörren till Olof och Holger. Lilli tittar ut genom fönstret. Himlen är blå utanför. Carolina ställer sig upp, borrar in sitt ansikte i Lillis hår.

”Vi ses.”

Lilli lyfter sin hand, klappar Carolina över kinden.

”Våga inte nöja dig med den där pojkvaskern. Våga inte ens tänka tanken.”

Carolina lämnar rummet. Lilli blundar, tar ett långt andetag och tittar i tur och ordning på sina söner.

”Ni har det lätt ni pojkar. För det ska ni veta, att vara kvinna, det är för jävligt.”

Holger sätter ner sig på stolen närmast sin mor, Olof på den vid sängens fotända.

”Du vet precis vad du ska säga för att få oss att må bra, mamma.” Kristian ställer sig vid fönstret, tittar ut.

”Men ni är fina pojkar, förstår ni. Trots allt.”

Olof klappar på det randiga täcket som täcker Lillis ben.

”Du är en fin mor.”

Holger torkar en tår från sin kind, samtidigt som Lilli torkar en från sin. Kristian knackar lätt på fönsterrutan.

”Jag tror det är ett svalbo uppe i takrännan.” Han öppnar fönstret men det går inte mer än på glänt.

”Jag vill ligga bredvid er pappa”, säger Lilli, ”till vänster om honom.”

Holger tar fram en näsduk ur fickan och snyter sig.

”Och han lipar igen, så satans svenskt”, viskar Kristian och nickar mot Holger, ”kan nog vara så att han är en kärring. Akta så du inte får mens.”

Olof ler sitt sneda leende och Lillis mungipor böjer sig neråt, så där som de alltid gör när hon försöker hålla sig från att skratta. Holger skakar på huvudet. Kristian går fram till sängen.

”Förlåt.” Han klappar Holger på axeln. ”Mamma, dina äldre, mer förståndiga söner, får underhålla dig nu. Jag kommer tillbaka lite senare, jag ska köra hem Carolina och se till att hon gör sig av med den där odågan.” Han böjer sig fram, kysser Lilli på pannan, går mot dörren.

”Ni förstår pojkar.” Lilli harklar sig, försöker hitta sin röst. ”Jag vill ligga bredvid Rafael, det vill jag verkligen. Men Erik är den första jag kommer att lägga armarna om. Mitt barn. Man älskar aldrig någon mer än sina barn. Tyck inte synd om mig. Jag har inte bara haft ett drägligt liv, jag har haft ett fantastiskt liv.”

Holger snyter sig igen och Kristian drar diskret pekfingret och tummen under ögonen. Olof gömmer sitt ansikte i sina stora nävar. Lilli tittar på dem i tur och ordning. Vilar ögonen på sina söner innan hon slutligen sluter dem.

”Ta en marjas och lite ambrosia nu. Och glöm för helvete inte att mata fåglarna. En av dem kan vara er mor.”

Hedersomnämmande

Evelina Wilson

Jag är historiker och förlagsredaktör, uppvuxen i Västerhankmo, Österbotten. Nu bor jag i Esbo tillsammans med man och son. Intresset för skrivande och språk väcktes när jag var tre år och fick en låda med bokstäver, och sedan dagisåldern har skrivandet varit en stor del av mitt liv. Innan historiestudierna vid Helsingfors universitet studerade jag litterär gestaltning i Stockholm. Mina artiklar och kolumner har publicerats i bland annat Vasabladet, Kuriren, SFV-kalendern och Eos. Jag bloggar på evelinawilson.com.

När bara minnena finns kvar

Det var solen som väckte honom. Gula strålar som silades genom persiennerna och värmdes kinderna. Inger låg inte bredvid honom, så han antog att hon hade gått ut för att hämta posten. Det doftade kaffe, och han satte sig upp på sängkanten. Det gick lättare i dag. I går hade det gått sämre, men han mindes inte varför.

Kanske hade det varit träningsvärk efter allt arbete ute på åkern. Förbannade flyghavre som alltid började sprida sig så här års. Han borde be Anders komma och hjälpa honom rensa.

Kinderna kändes sträva mot handflatan, men han orkade inte raka sig. Sedan när Inger inte längre ville pussa honom skulle han ta itu med det. När hon började klaga på att det var som att gnida läpparna mot sandpapper.

Han visslade när han gick ut i köket. På bordet stod kaffet upphällt, och han ställde sig med koppen i handen och tittade ut genom fönstret, försökte få syn på Inger genom äppelträdets grenar vars gröna blad fyllde utsikten.

Hon har säkert hittat ogräs i någon rabatt nu igen, tänkte han. De där rosorna. Inget annat spelar någon roll så fort det är sommar.

Han smuttade på kaffet. Det smakade aldrig så gott som den där första morgonkoppen. Han behövde bara känna doften och ångan mot näsan för att pigga till.

Som en Pavels hund.

Nej, Pavlovs hund var det.

Han öppnade ytterdörren och tittade ut, men såg inte Inger. Han gick tillbaka till köket och tittade åter ut genom fönstret. Hörde en helikopter uppe i luften. Ljudet fick honom alltid att minnas krigsplanen, hur de hade svept genom luften som en svärm jättelika getingar. Som den där gången när han hade varit ute och gått med

sin kompis, Sven, och de hade skyndat sig att gömma sig under en stor björk när de hörde ljudet. De hade stått kvar och sett fulingarna korsa den blå himlen på väg norrut.

Sven hade dött året därpå, innan kriget var över. Tuberkulos var det visst.

Han drack upp kaffet och slog sig ner vid bordet, lyssnade på klockans tickande på väggen. Ljudet hördes ovanligt högt i dag.

Tick, tack, tick – TACK.

Han fick en känsla av att han glömt något. Något han borde komma ihåg, men som han inte fick tag på. Han sträckte sig efter en av smörgåsarna som Inger brett och ställt fram. Men känslan vägrade försvinna, den hade hakat sig fast och låg och pickade på nervtrådarna inne i huvudet. Han började gå runt, från köket till sovrummet, fram till byrån under ett av fönstren. I den låg några papper som han började gräva bland, kanske hade han glömt att betala en räkning? Så måste det vara, men vilken?

Det skramlade i ytterdörren och han hörde den öppnas och stängas. När han såg upp stod Eva framför honom. Svärdottern. Hon och Anders bodde i stan nu, och visst var det förra året som de hade gift sig? Kanske det rent av var året innan. Tiden gick för fort.

Båten. Det var ju den också, han måste måla klart den så länge det fina vädret höll i sig.

”Hej!” sa Eva och hängde av sig rocken.

”Vad roligt att se dig!” sa han. ”Härligt väder vi har. Inger är där ute, kanske du såg henne?”

”Nej”, svarade Eva och slog sig ner i den gröna fåtöljen intill fönstret. ”Hur har du det?”

”Bra, men fullt upp med flyghavren just nu – som vanligt så här års.”

När jag hade sagt hejdå till farfar, stängde jag dörren till hans rum och tog på mig mössan. Jag gick genom korridoren, förbi den lilla matsalen där sköterskorna höll på att duka bort eftermiddagskaffet. Ute på parkeringen hade snön lagt sig som ett tunt lager på bilens

vindruta. Jag borstade bort det innan jag satte mig i bilen och körde hem till mamma och pappa.

”Hur mådde han? Kände han igen dig?” sa mamma när jag kom in i vardagsrummet. Hon satt och bläddrade i en veckotidning.

”Nej, jag tror att han trodde jag var du, för han kallade mig Eva hela tiden”, sa jag och sjönk ner i soffan.

Mamma suckade. ”Det går upp och ner”, sa hon. ”Senast jag var där kände han först inte igen mig heller.” Hon lade undan tidningen på soffbordet, tog av sig glasögonen och började putsa dem med en flik av tröjärmen. ”Jag borde åka dit oftare, det blir alltför sällan. Jag har fört dit ett album med bilder av oss som jag hoppas ska hålla igång hans minne.”

”När var pappa där då?”

”Han har inte varit där. De har inte setts sedan farmor dog och farfar flyttade till Rosengården. Så inte på ett år, jag tror ...”

Ljudet av låset som vreds om i ytterdörren avbröt henne, och ögonblicket därpå hördes pappa ropa hej ute i hallen.

”Hur var det på jobbet?” frågade mamma när han kom in i vardagsrummet.

Pappa tog av sig slipsen och knäppte upp de översta skjortknapparna. ”Helt okej, ett par jobbiga kunder just nu bara. Hur har er dag varit?”

”Mia var hos farfar, men han trodde att hon var jag”, sa mamma.

”Men du var ju där i går också”, sa pappa och såg på mig.

”Anders ...”, började mamma och såg på honom.

”Och jag ska dit igen i morgon”, sa jag. ”Du vet att det är därför jag kommer upp hit varje månad nu för tiden.”

”Det är inte som att han kommer att bli bättre, vad är det för idé? Han vet knappt om att vi finns längre.”

”Jo, han minns dig och mamma, men oftast lever han i en annan tid”, sa jag. Pappa ryckte på axlarna och gick ut i köket. Mikron hördes surra igång där inne. ”Han kanske inte lever så länge till”, sa jag och såg på mamma. Sedan drog jag ett djupt andetag innan jag

fortsatte: ”Ofta när jag åker därifrån känns det som att det kan vara sista gången jag ser honom.”

”Jag vet”, sa mamma. ”Bry dig inte om pappa. Du åker dit igen i morgon, och samma sak nästa månad och så länge farfar finns kvar.”

Nu var han säker på att han hade glömt något. Han tittade ner i tidningen och försökte komma på vad det var.

”Minns du när vi reste till Italien? Vi borde göra det igen”, sa Inger och granskade sin stickning.

”Så fort jag tröskat klart i höst kan vi boka ett flyg”, sa han. ”Minns du när vi smög in på det där museet utan att betala?”

Inger skrattade. Jo, hon mindes.

Den bästa resan de varit på, tänkte han. Varför for de inte i väg oftare?

Han vände blad i tidningen, trycksvärtan hade färgat av sig på fingertopparna.

Händerna såg märkligt gamla ut, de måste vara torra.

”Har du någon handkräm?” frågade han Inger som pekade på en ask i den lilla bokhyllan bredvid sängen. Samtidigt som han reste sig upp för att hämta den öppnades ytterdörren och Mia kom in. Vad stor hon hade blivit, alldeles vuxen.

”Men kommer du och hälsar på”, sa han och kramade om henne. ”Välkommen! Det måste vara flera år sedan sist, var har du hållit hus?”

Farfar somnade strax efter att jag kommit. Jag gick fram till den röda plåtburken med kakor som stod på tv-hyllan. Den var halvtom. Ur handväskan fiskade jag upp paketet med pepparkakor som jag köpt på vägen och hällde ner dem i burken. Sedan slog jag mig ner i fåtöljen och lyssnade på farfars snarkningar. Han hade fortfarande inte vaknat när det blev lunchtid och en sköterska kom in och letade efter honom. När hon såg att han sov kom hon med hans portion på en bricka som hon lämnade på köksbordet.

På sidobordet intill fätöljen låg fotoalbumet som mamma nämnt. Där fanns bilder på mig, mina föräldrar och på farmor och farfar.

”Jag förstår inte vem som lagt det där albumet där. Jag känner inte ens människorna på bilderna.”

Det var farfar som vaknat. Han satte sig upp på sängkanten. De gråa sockorna höll på att trilla av och fick fötterna att se långa ut. Den blåvitrandiga pyjamasskjortan var skrynklig, och på bröstet fanns en stor brun fläck.

Ett minne av hur han förut alltid brukade klä upp sig när han kom in från arbetet ute på åkern dök upp i huvudet. Hur jag hade hittat honom i badrummet en gång där han sköljde av överkroppen vid tvättfatet och duttade Tabac på halsen. Han hade blinkat åt mig och sagt att han inte kunde se ut hur som helst när han kom hem.

”Då får man inga pussar”, hade han skrattat.

Han skrattade alltid. Och skämtade.

Jag höll upp fotoalbumet och sa: ”Men du finns ju med på bilderna.” På sidan fanns ett foto av honom och farmor. Det var taget tio år tidigare när jag hade rest med dem till München. Det hade varit en ljummen kväll med en solnedgång som färgade buskarna runtomkring oss orange. Farmor och farfar hade skrattat och poserat mot en rabatt av stora gula rosor.

Hur mycket som kan ändras på tio år.

Och ändå kändes det inte som särskilt länge sedan.

Farfar tog på sig glasögonen och tog några darriga steg över golvet.

”Hur kan du påstå att det där är jag?” sa han och kisade mot bilden.

Så jag visade en bild på pappa i stället.

”Känner du igen honom då? Det är Anders, din pojke.”

”Det är väl klart jag känner igen min egen son! Men det där är inte han, Anders är fem år. Han älskar traktorer och att vara ute på åkern med mig, en duktig pojke som kommer att ta över jordbruket när han blir stor. Det blir en bra bonde av honom.”

Jag satt tyst och nickade, tvingade mig själv att le.

”Vem är du då? Hör du till Ingers syjunta?” sa han.

Ännu för några månader sedan skulle jag ha rättat honom, sagt som det var. Nu visste jag att det inte tjänade något till. I stället kände jag hur käken spändes som en reflex, och jag drog ett djupt andetag innan jag sa: ”Din lunch står på bordet, ska du inte äta den?”

”Lunch? Det är ju mitt i natten. Jag är så trött, jag går och lägger mig.”

Han lade sig åter i sängen och drog täcket över huvudet. Jag satt kvar, försökte först titta på fotona men klarade inte av att återuppleva fler minnen. När jag såg den avmagrade gråa mannen som låg och sov en bit ifrån mig blev det alltför tydligt att de där fina dagarna för alltid var slut. Nu var de minnen som jag upprepade gång på gång inom mig, i hopp om att hålla kvar ens en liten bit av den farfar som höll på att försvinna framför ögonen på mig.

När det hade gått en timme kom jag ihåg lunchen som stod och kallnade på köksbordet, så jag väckte farfar.

Först tittade han på mig med förvirrad blick, men sedan log han. ”Mia är du här? Kommer du från skolan eller?”

”Nej, du har lunch som väntar på dig”, sa jag och log tillbaka. ”Har jag sovit så länge? Vänta ska jag klä på mig.”

Han sträckte sig efter en vit t-shirt och ett par gröna långbyxor från stolen intill sängen. ”Det är inte klokt vad det är varmt, hoppas att hösten börjar snart så det blir svalare i luften”, sa han och satte sig vid köksbordet.

Jag värmdde hans lunch i mikron och ansträngde mig ännu en gång för att inte rätta honom. När jag tittade ut på äppelträdets kala grenar önskade jag samtidigt att det verkligen hade varit sommar. Och att jag och farfar hade kunnat prata som vanligt, så där som vi brukade innan sjukdomen började suddas ut hans ord, ett efter ett. Han skulle äta, och på det skulle vi dricka kaffe och sedan gå ut och titta på något av hans projekt, och efter en stund skulle farmor komma ut med en kanna citronsaft och rödrandiga glas. Vi skulle slå oss ner på trädgårdsstolarna under parasollet och dricka saft i solen, och allt skulle vara som vanligt igen.

Mikron plingade och jag tog ut tallriken. Korvsåsen såg suddig ut genom tårarna. Jag torkade bort dem med handen och stirrade ner på köksbänken tills jag kände att jag kunde le igen.

Farfar satt tyst på stolen och väntade med blicken riktad rakt framför sig. När jag ställde ner tallriken framför honom ryckte han till och blicken skiftade, blev åter vaken. Jag fick syn på en ram som låg med bilden neråt på platsen mitt emot honom. När jag ställde upp ramen log en ung farmor mot mig med stora mörka ögon. Bilden måste ha tagits på 1960-talet, hon såg ut att vara i samma ålder som på bröllopsfotot på farfars nattduksbord.

”Är det du som ställt fotot här?”

Farfar såg på det med en rynka mellan ögonbrynen, torkade bort lite sås från mungipan med handen. Sedan suckade han.

”Det måste ha fallit omkull. Jag hittade det någonstans, var det nu var.” Han tittade sig omkring i rummet. ”Så ställde jag det där så att det ska kännas som att hon är här, så att jag kan tala med henne.” Han snörvlade och grävde fram en skrynklig pappersnäsduksboll ur fickan, vecklade ut den och snöt sig. ”Jag saknar henne.”

Jag lade handen på hans axel. Ingen av oss sa något mera. Farfar tuggade ljudligt. Båda snörvlade vi nu som då och önskade att farmor hade varit där och piggat upp oss.

”Jag vill inte att han ska dö ensam.”

Jag tittade på mamma som gick bredvid mig. Hon hade dragit ut mig på promenad när jag kom hem från farfar. Vägen var upplyst av raden med gatlampor som formade en gräns mot åkrarna som låg svarta där bakom.

”Det kommer han inte, han har oss”, sa hon och slängde armarna i rask takt utmed sidorna. Jag ansträngde mig för att hålla jämna steg med henne. Det hade snöat, lätt pudersnö som gled undan fötterna på den isiga vägen. Jag måste spänna vaderna allt jag kunde för att inte halka.

”Inte i hans värld”, sa jag. ”Inte om han lever så länge att sjukdomen hinner ta allt ifrån honom. Det är det värsta, innan man dör

tar sjukdomen hela ens liv ifrån en. Den ger inte människan en chans att dö nöjd, för den raderar allt. Den tar alla ens minnen och alla dem man känner ifrån en, och när man dör gör man det ensam och utan sammanhang.” Jag sparkade till en snöklump som studsade ner i diket. ”Jag hoppas att han dör innan dess, av något annat.”

”Säg inte så där.”

Jag bet ihop käkarna och tänkte på farmor. Som tur var slapp hon se honom som han var nu.

”Kan man inte tänka sig att just det är det lyckligaste sättet att dö på?” sa mamma och rättade till halsduken. ”Du har inget som håller dig kvar, ingen som du har svårt att skiljas från och inget o gjort. Du bara glider över till andra sidan, och där står alla och väntar på dig.”

Jag tittade upp mot himlen som var spräcklig av vita stjärnor. Farmor var en av dem som väntade på farfar där uppe, och tanken på det gjorde mig lite lugnare. Åtminstone för stunden.

Nästa dag när jag kom till farfar satt han i sin fåtölj och tittade ut genom fönstret. Ögonen var riktade mot äppelträdet, vars mörkgråa grenar var täckta av vit rimfrost, men blicken såg tom ut. Jag harklade mig, och han spratt till.

”Jaså, det är du”, sa han och reste sig upp. Han borstade av byxorna med händerna så att små dammkorn flög runt i ljuset från taklampan. ”Vad länge sedan sist!”

Han kramade om mig, som vanligt så hårt att luften nästan gick ur mig. Skäggstubben skrapade mot min kind, och jag konstaterade att han fortfarande doftade en blandning av Tabac och olja, som om han hade varit i garaget och skruvat. Doften måste ha satt sig permanent i hans kläder.

”Hur mår du i dag?” frågade jag.

”Jo, riktigt bra”, sa han. ”Det går upp och ner när man blir gammal, man måste bara göra sitt bästa för att sysselsätta sig om dagarna. Då håller man sig i skick. Mamma sa alltid det.” Han skrattade och slog sig ner i fåtöljen igen. ”Hon brukade titta strängt på mig när jag inte ville gå i väg med korna, du vet ibland var jag en riktigt trotsunge, och

så sa hon: 'Arne, endast de flitiga håller sig friska.'" Han skakade på huvudet och såg ner på sina händer där mörka blodådror förgrenade sig över handryggen från handleden ut mot fingrarna.

Han förde handen över flinten mitt uppe på huvudet. Det hår som fanns kvar stod rakt ut som vita tofsar i nacken och ovanför öronen.

Jag gick in i köket och låste upp skåpet där kaffekokaren stod. En pelargon med brunkantade blad stod i fönstret. Jag hällde vatten i krukan och plockade bort några torkade blomklasar som frasade som silkespapper mellan fingertopparna.

"Jag är inne på kaffepaus", sa farfar. "Jag håller på och målar om båten där ute. Så fort farmor kommer in kan vi börja dricka."

"Jag sätter på kaffet."

"Tack. Hon förde ut något till komposten och borde komma in alldeles strax." Han lutade sig mot fönstret, så nära att nästippen nuddade rutan och lämnade kvar en suddig fläck på glaset. "Hon syns inte till just nu."

"Hon kommer säkert strax", sa jag.

Det var bäst att bara spela med. Samtidigt som det tydde på att sjukdomens övertag växte, var en del av mig glad över att farmor fanns i hans värld. Det måste bli ensamt att bara sitta för sig själv hela dagarna. Sköterskorna hade sagt att han sällan talade med de andra gamlingarna. För det mesta satt han tyst vid måltiderna, och ofta undvek han matsalen helt. Därför hade han börjat få kaffet serverat på rummet.

Farfar stapplade fram till tv-hyllan och lyfte upp den röda plåtburken. "Det borde finnas kakor i den här", sa han och öppnade den. Han skrockade och höll fram den mot mig. "Den är full, farmor låter den aldrig stå tom."

Han ställde fram burken på det lilla köksbordet och tre blommiga kaffekoppar. Jag mätte upp kaffepulvret och tryckte igång kokaren. Dess puttrande fyllde köket när vi slog oss ner mitt emot varandra vid bordet.

Farfar fingrade på den runda bordstabletten av rödvitrutig plast.

Han andades tungt, små väsningar som blandades med ljudet från kaffekokaren.

Jag försökte komma på något att säga. När hade det blivit så svårt?

Det fanns ett före och ett efter, men jag mindes inte längre var gränsen gick. Kanske när farmor dog. Sedan dess hade han försämrats snabbare än tidigare.

"Men vänta nu", sa farfar och reste sig så hastigt att stolsbenen gnisslade mot golvet. "Var lade jag manne penslarna? Om jag ska fortsätta måla behöver jag ju penslarna."

Han reste sig och gick fram till garderoben, där han började gräva bland kläderna på hyllorna.

"Kanske du kan leta efter dem när vi druckit kaffet? Du behöver ju dem inte nu", sa jag och reste mig jag också, tog några steg mot honom där han stod och rev ut kläder som landade i högar på golvet.

"De måste vara här någonstans", sa han.

Jag lade handen på hans axel.

"Du lämnade dem säkert där ute i garaget, bredvid båten."

"Det gjorde jag inte."

"Kom och drick kaffet nu, så hjälper jag dig att leta sedan."

"JAG BEHÖVER PENSLARNA!"

Han slog undan min hand, och jag tog några steg tillbaka. Han hade aldrig tidigare blivit arg, inte på mig. Inte ens när jag var liten och hade ätit upp allt godis i burken i köksskåpet hemma hos honom och farmor. Han hade bara skrattat, rufsats mig i håret och köpt nytt godis. Farmor hade kunnat bli arg, säga ifrån, men aldrig farfar.

Så var det som om luften gick ur honom. Han hängde med axlarna och stod kvar och stirrade på hyllan.

"Vad var det jag skulle göra?" sa han. "Vad skulle jag hämta egentligen?" Han skakade på huvudet och gick förbi mig in i köket. "Kommer du? Det finns kaffe. Har du sett? Farmor har kokat."

Jag gick tillbaka, fortfarande på min vakt ifall hans humör åter skulle ändras. Men han slog sig bara ner vid bordet och började vissla för sig själv, så jag hällde upp kaffet. "Bäst att inte hålla upp åt farmor ännu", sa farfar och lade handen över den tredje koppen. "Hon är

och handlar och hon sa att hon blir sen.” Jag nickade och hällde mjölk i mitt kaffe.

”Bor du fortfarande i Helsingfors?”

”Jo, i Tölö.”

”När ska du flytta tillbaka hit?”

Jag tog en pepparkaka ur plåtburken och bet av en bit. Lät kardedmummasmaken blandas med kaffet.

”Inte på ett tag”, sa jag. ”Jag är ledsn farfar, jag önskar också att vi bodde närmare varandra.”

Han ryckte på axlarna. ”Det är väl så det är. Förr eller senare försvinner alla åt olika håll och så är man ensam kvar. Anders kommer aldrig och hälsar på, vet du vad jag har gjort honom?”

Han tittade på mig med sina blå ögon som låg inbäddade i rynkor under buskiga grå ögonbryn. För en stund såg det ut som om han tänkte börja gråta. Jag skakade på huvudet. Nej, jag visste inte varför min pappa inte ville se sin egen pappa.

Vi drack upp kaffet. Jag såg på klockan att det närmade sig middagstid för klienterna på boendet, och innan jag gick kramade jag om honom igen. Han såg nästan ut som han brukade – som förut – glimten i ögat fanns där. Han var bara magrare och gick mer böjd än vanligt, så att den bruna koftan hängde framåt och såg för stor ut. Han följde mig genom korridoren till utgången, dörren som alltid var låst. Jag svalde och drog upp mungiporna till ett leende.

”Kom ihåg att du är världens bästa farfar”, sa jag.

Han viftade med handen.

”Tack”, sa han och klappade mig på axeln. ”Tack för att du finns. Vi måste ses oftare, tiden rinner iväg, vi måste hålla kontakten – alltid.”

”Jag kommer om en månad igen, vi ses då”, sa jag.

Han stod kvar och såg på mig när jag stängde glasdörren framför honom och började gå nedför trappan. När jag vände mig om, precis före kröken i trappan, stod han fortfarande kvar och såg efter mig. Jag vinkade, men han vinkade inte tillbaka. Blicken hade skiftat igen, och även om den var riktad mot mig så såg han mig inte längre.

Han vittrade sönder lite mera mellan varje hejdå.

Han förstod inte var han var. Hur hade han hamnat här? Han satt i ett litet rum, med en säng, en tv-hylla, den kände han igen – men hur hade den hamnat här? Han reste sig ur fåtöljen och gick runt, in i ett litet kök med ett litet bord och tre pinnstolar.

Vad var det här för ett ställe och var fanns Inger? Hon hade suttit med honom tidigare i dag, hemma i köket. De hade druckit kaffe och ätit kanelbullar. Han mindes det alldeles tydligt.

”Jag höll på att glömma bort bullarna när de var i ugnen, så de blev lite brända i kanterna”, hade hon sagt, men han hade tyckt att de var de godaste bullarna på länge.

Han började ropa.

”Hjälp!”

Han gick runt, runt. Fram till fönstret, sedan till ytterdörren, men när han öppnade den fanns det bara mörker där utanför. Han hörde röster på avstånd. ”Hjälp!”

Steg som närmade sig och två vitklädda kvinnor.

”Var är jag? Jag måste hem!”

De klappade honom på axlarna, tog honom i handen och ledde honom tillbaka in i det konstiga rummet.

”Du är på Rosengården, du bor här”, sa den ena, men han förstod inte vad hon menade. ”Sätt dig här. Du har inte tagit dina kvällsmediciner ännu.” Ett vattenglas och en liten plastkopp med piller.

”Jag vill inte ha några mediciner, jag vill hem!”

Vad var det här för människor? Varför fick han inte gå hem? ”Rör mig inte! Jag ska hem för fan!”

Han knuffade dem ifrån sig. De tog i honom och försökte trycka ner honom på sängen.

”Allt är bra”, sa de. Hur kunde de säga det?

”Var är Inger? Var är min fru?”

”Hon kommer snart. Du måste bara lugna dig. Ta de här så blir allt bra.” Plastkoppen igen, och vattenglas.

Han svalde pillren. Om det skulle få dem att gå sin väg så att han kunde gå hem så.

Han var trött. Så otroligt trött. Han tittade mot fönstret, men såg inte utsidan.

Glaset var svart, och han såg de två kvinnorna i skenet från lampan speglas i det. De stod intill en gammal man som han inte kände igen. Var kom han ifrån?

Vad trött han var. Han lade sig ner och blundade.

När han vaknade gnagde tanken inom honom igen. Det var något som han hade glömt. Rummet var mörkt, och Inger låg bredvid honom och sov. Allt var bra, han måste ha drömt en mardröm. Han skakade Inger.

”Vakna”, viskade han. ”Inger, vakna!” ”Vad är det?” mumlade hon.

”Jag har glömt något. Och hur jag än försöker komma på det så minns jag inte vad det är.”

Hon satte sig upp i sängen och tittade på honom. Han såg inte hennes blick, men den mörka silhuetten var riktad mot honom.

”Du skulle ju komma med”, sa hon. ”Minns du inte att jag sa det den där sista kvällen? Följ efter mig snart, sa jag.”

Jag hann aldrig ta tåget till Vasa följande månad. Tre veckor efter att jag kommit tillbaka hem till Tölö dog farfar.

Jag stod intill lekparken i Väinämöinens park och tittade på två barn som gungade. En man med grå toppluva och tjock svart jacka knuffade på dem i tur och ordning. Och barnen skrattade och ropade efter mera fart.

Det fick mig att minnas hur farfar brukade ge mig fart när jag var liten och gungade hos honom och farmor, i gungan som han snickrat och hängt upp i en stor björk. Jag mindes känslan av hans stora händer mot ryggen när de knuffade på och jag flög uppåt. Hur håret flög fram och täckte ansiktet när gungan sjönk, och hur hårslingor fastnade i mungiporna. ”Högre, jag vill högre!” Och farfar gav mera fart.

”Snart flyger du ända upp till himlen”, brukade han säga.

Det var mamma som ringde och berättade det, att det hade hänt

plötsligt och oväntat: en stroke i sömnen trodde de. Ett blodkärl som brustit och fått hans kropp att stanna.

Kontakten hade dragits ur innan alla minnen hunnit raderas.

”Sköterskan hittade honom i sängen på morgonen, hon trodde först att han sov”, sa mamma och rösten bröts. ”Men vet du? Han hade farmor bredvid sig.”

”Vad menar du?”

”Ett foto av henne låg intill honom i sängen. Du vet det där svartvita där man bara ser hennes ansikte, det som är taget strax innan de gifte sig.”

Jag nickade och fokuserade blicken på barnen i gungorna.

”Så han behövde inte dö ensam”, sa jag och log, trots att tårarna hade börjat rinna. När jag lade på tittade jag på gungorna igen. Nu var de tomma. Barnens skratt hördes på avstånd, från vägen nedanför backen. Jag slog mig ner på en bänk och gömde ansiktet i händerna för en stund. När jag tittade upp igen såg jag farfar framför mig i gungan. Nu var det jag som knuffade på och gav fart.

Han skrattade, och det lät precis som det brukade. Glatt och mörkt, som om det kom längst nerifrån magen och fick med hela hans kropp i skrattet.

”Mera fart!” ropade han.

Och för varje knuff förändrades han. Håret blev tjockt igen, mörkt med lite grått i tinningarna.

”Högre!” ropade han.

Och rynkorna försvann. Han var farfar igen. Min farfar. Han vände sig om och såg på mig.

”Nu åker jag”, sa han. ”Nu flyger jag!”

Tidigare pristagare i Solveig von Schoultz-tävlingen

2004 DIKTER

I	Anna Gullichsen, Sjundeå
II	Gun Anderssén-Wilhelms, Pedersöre
III	Camilla Lindberg, Tenala
Hedersomnämnannde	Helena Kallio, Fiskars Maria Lönnberg, Esbo

2005 NOVELLER

I	Mia Franck, Åbo
II	Olav Lönnbäck, Karleby
III	Camilla Ahlström-Taavitsainen, Helsingfors
Hedersomnämnannde	Mikael Henriksson, Borgå Katherine Laurent, Åbo Puck Sumelius, Helsingfors

2006 DIKTER

I	Utdelades inte
II	Mary Kuusisto, Ekenäs
III	Rebecca Crichton-Nylund, Kvevlax
Hedersomnämnannde	Kitty Wright, Kimito

2007 NOVELLER

I	Katherine Laurent, Åbo
II	Monica Fjällström, Pargas
III	Monica Cleve, Helsingfors
Hedersomnämnannde	Susann Uggeldahl, Esbo Christel Sundqvist, Vasa

2008 DIKTER

I	Katarina von Numers.Ekman, Kyrkslätt
II	Christel Sundqvist, Vasa
III	Katherine Laurent, Åbo
Hedersomnämnannde	Mia Frank, Åbo

2009 NOVELLER

I	Solveig Eriksson, Helsingfors
II	Iris Backlund, Esbo och Maria Lönnberg, Esbo
III	Maria Grundvall, Helsingfors
Hedersomnämnannde	Anna Olsoni-Broman, Sibbo

2010 DIKTER

I	Katarina Schmidt, Helsingfors
II	Lotta Wilenius, Karis
III	Ulrika Gustafsson, Hägersten
Hedersomnämnannde	Johanna Boholm, Jomala Aysa Andersson, Helsingfors

2011 NOVELLER

I	Ulf Överfors, Jakobstad
II	Ann-Helen Berg, Åbo
III	Isa Fellman, Helsingfors
Hedersomnämnannde	Sonja Ahlfors Maria Ingman, Sibbo

2012 DIKTER

I	Karin Erlandsson, Mariehamn
II	Sonja Nyström, Åbo
III	Kristian Brunell, Jakobstad
Hedersomnämnannde	Lotta Sanhaie, Helsingfors Ann-Christine Snickars, Åbo

2013 NOVELLER

I	Ann-Sofi Carlsson, Vasa
II	Solveig Eriksson, Helsingfors
III	Ann-Christine Snickars, Åbo
Hedersomnämnannde	Christa Nordlund-Hiltunen, Åbo Iris Backlund, Esbo

2014 DIKTER

I	Sebastian Johans, Uppsala/Mariehamn
II	Åsa-Maria Berg-Levinsson, Fristad
III	Lisa Sjöholm, Stockholm
Hedersomnämnannde	Margaretha Sillander, Malax Linda Smith, Sund

2015 NOVELLER

I	Susann Uggeldahl, Esbo
II	Maria Rönnqvist, Jakobstad
III	John Christian Nordman, Pörtom
Hedersomnämnannde	Nina Brander Källman, Östhammar Johan Fagerudd, Vasa

2016 DIKTER

I	Rickard Eklund, Vörå
II	Malin Slotte, Helsingfors
III	Camilla Thelestam, Helsingfors
Hedersomnämnannde	Bodil Granö, Esbo Linda Smith, Åland

VINNARSKRIBENTER | 2017

Mats Backström

Maria Kallio

Ulrika Hansson

Christa Nordlund-Hiltunen

Evelina Wilson

Solveig von Schoultz-tävlingen

Syftet med SFV:s litterära tävlingar är att främja intresset för att skriva skönlitteratur. Det finns två tävlingar: Arvid Mörne-tävlingen (för under 30-åringar) som instiftades 1986, och Solveig von Schoultz-tävlingen (för de som fyllt 30) som instiftades 2004.